

A black and white photograph of a village, likely Podna Gruda, viewed from an elevated perspective. The foreground is dominated by the dark, silhouetted branches of a large tree on the left side. The village below features a prominent church with two tall, pointed spires. The buildings are clustered together, and the surrounding landscape consists of rolling hills and fields. The sky is filled with soft, white clouds. The title 'Podna Gruda' is overlaid in the upper right quadrant, enclosed in a yellow oval.

Podna gruda

IZ VSEBINE: 25. maj, rojstni dan predsednika Jugoslavije — Jugoslavija v svetu — *Oton Župančič*: Osvoboditelj (pesem) — Slovenija je izgubila velikega moža — Iz urada Slovenske izseljenske matice — *Cvetko A. K.*: Ob praznovanju delavskega praznika — 1. maja na Slovenskem — *Miško Kranjec*: Stara jablana — *Ivan Minatti*: Svidenje (pesem) — *P.*: Praznik slovenskih rudarjev — Po domači deželi — *Prežihov Voranc*: Samorastniki (nadaljevanje) — *Rado Miklič*: O delavskem in družbenem upravljanju v Jugoslaviji — *Ina Slokan*: V Prekmurju je zadihala pomlad — *V.*: III. ljubljanski festival — Pismi iz Prekmurja sorodnikom v tujini — *Cvetko A. Kristan*: Večni popotnik Tome Jankovih je umrl — *Oton Župančič*: Vrnitev (pesem) — Domovina na tujih tleh — Dom in družina — *Fanči Šarf*: Stare noše iz okolice Vinice v Beli krajini — Mladi rod — Nikoli ne bomo pozabili (iz spominov slovenske mladine) — *Ludovika Kalan*: Majski dežek (pesem) — Pero izseljencev — *Anton Soler*: »Iskrena zahvala in prisrčen pozdrav!« — Šport v Jugoslaviji

Naslovná slika: Zagorje (foto J. Štravs, Zagorje)

Peto številko smo tiskali v povečanem obsegu na 52 straneh. Priložena je tudi barvna priloga, reprodukcija umetniške slike Slavka Penoga »Borba«.

GOSTINSKO PODJETJE

„DAJ-DAM“

LJUBLJANA

Pri obisku Ljubljane obiščite bife „DAJ-DAM“, kjer vas postrežejo z izbranimi mrzlimi in toplimi jedili in raznovrstnimi pijačami po konkurenčnih cenah

Se priporoča kolektiv

„DAJ-DAM“
Ljubljana

Rojaki-izseljenci!

Prepričani smo, da se živo zanimate, kako so se naši ljudje v Sloveniji, v vaši rodni domovini, borili proti okupatorju, borili za svoje, a tudi, kakšne zločine so počenjali okupatorji in domači izdajalci nad našimi ljudmi.

Vse te dogodke, dokumentirane s fotografijami, ilustracijami, faksimili itd. objavlja revija »Borec«, glasilo Zveze borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije, ki izhaja že sedmo leto.

Revija »Borec«, ki izhaja vsak mesec na 52 straneh, lahko naročite na naslov: uprava revije »Borec«, Ljubljana, Erjavčeva 46.

Naročnino, ki je za tujino 900 din (5 dolarje), nakazujte na račun NB Ljubljana 3180-000-74.

Uredništvo in uprava revije

„BOREC“

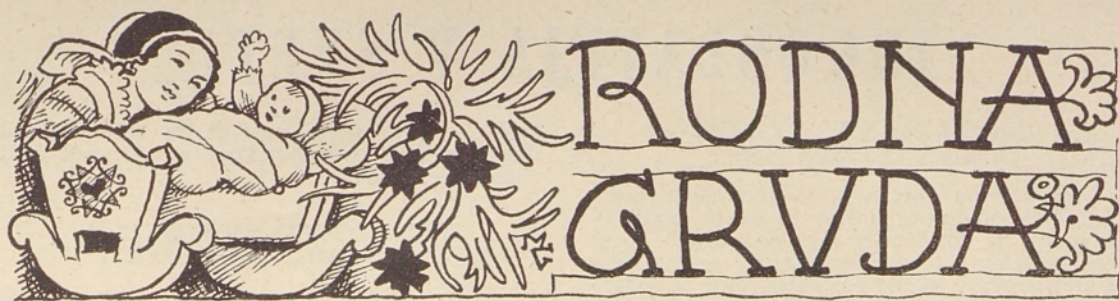
Rodna gruda, glasilo Slovenske izseljenske matice v Ljubljani. — Ureja uredniški odbor. — Odgovorni urednik Tomo Brejc. — Izhaja desetkrat na leto. — Poštšina plačana v gotovini. — Naročnina: ZDA letno 2 dolarja, polletno 1 dolar. — Francija: letno 500 frankov, polletno 250 frankov. — Belgija: letno 70 frankov, polletno 35 frankov. — Holandija: letno 5 guld., polletno 2,50 guld. — Zah. Nemčija: letno 8,40 mark, polletno 4,20 mark. — Argentina: letno 2 dolarja, polletno 1 dolar. — Jugoslavija: letno 500 din, polletno 250 din. — Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva c. 5/1.

SLAVKO PENGOV: DEL FRESKE NA BLEDU

25. MAJ - 63. ROJSTNI DAN PREDSEDNIKA JUGOSLAVIJE

*Letos, ko praznuje domovina
deseto obletnico svobode
in prerojenja, doživlja 63. leto
svojega življenja njen
prvi predsednik = maršal Tito =
mož, ki so z njegovim imenom
najtesneje povezani napredek
in uspehi svobodne Jugoslavije.
Predsednikov rojstni dan
je svetel praznik
vseh Jugoslovanov, ki iskreno
žele, da bi bil zdrav in krepak
še mnogo let v srečo
in ponos domovini.*

JUGOSLAVIJA V SVETU

JUGOSLOVANSKA ZNANOST DOBIVA UGLED V SVETU

Na rednem zasedanju Akademskega sveta FLR Jugoslavije, ki je bilo 18. in 19. marca v Beogradu, je Akademski svet poročal, da se je lani udeležilo 42 jugoslovanskih znanstvenikov 54 mednarodnih znanstvenih kongresov in sestankov, kjer so imeli jugoslovanski znanstveniki referate o znanstvenih problemih, ki so vzbudili pozornost in zanimanje znanstvenikov iz raznih držav. Posebno pozornost je vzbudil referat slovenskega znanstvenika dr. Franceta Steleta iz Ljubljane o jugoslovanskih freskah, ki ga je postal na sestanku v Bernu, referat akademika dr. Čedomirja Simića iz Beograda na sestanku parazitologov iz Sredozemlja in referat akademika dr. Šiniše Stankovića iz Beograda o Ohridskem jezeru. Več jugoslovanskih znanstvenikov je bilo izvoljenih v vodstvo kongresnih komisij, nekatere pa so povabili tuji znanstveniki k sodelovanju pri obdelavi znanstvenih problemov. Tako so francoski in švicarski znanstveniki povabili profesorja dr. Bogdana Breclja iz Ljubljane, naj skupno z njimi dela na problemu ortopedske kirurgije. Predlagano je bilo tudi, naj bo v Jugoslaviji eden izmed prihodnjih kongresov za zgodovino umetnosti, dalje kongres za zdravstvo delovnih ljudi ter sestanek parazitologov iz držav Sredozemlja.

OBISK EGIPTOVSKIH GOSPODARSTVENIKOV

V marcu sta se teden dni mudila v Jugoslaviji visoka egiptovska gospodarstvenika ministra g. Hasan Ibrahim in g. Hasan Marei. Razgovarjala sta se z jugoslovanskimi vodilnimi politiki o možnosti gospodarskega in tehničnega sodelovanja med obema deželama ter obiskala tudi nekaj jugoslovanskih industrijskih podjetij. Jugoslovanski gospodarstveniki so zelo ugodno ocenili ta obisk in naglašajo, da bo pripomogel k vzpostavitvi trdnih gospodarskih zvez. Za prodajo na egiptovskem tržišču bi prišli v poštev predvsem poljedelski stroji, električen material, kovinski izdelki, elektromotorji in podobno blago, ki ga jugoslovanske tovarne uspešno izdelujejo.

RESNIČNO PRIJATELJSTVO MED JUGOSLAVIJO IN ARABSKIMI DEŽELAMI

Šef libanonske parlamentarne delegacije, ki je obiskala Jugoslavijo, je pred odhodom izjavil, da je naredilo potovanje po raznih krajih Jugoslavije na delegacijo globok vtis. Dejal je, da so imeli pri tem enotedenskem potovanju priložnost ugotoviti, kako učinkoviti so napor jugoslovanskih narodov in kako velike žrtve so dali ti narodi, da so zgradili svoje življenje tako na tehničnem, gospodarskem, kakor na socialnem in političnem področju. »Razgovor, ki smo ga imeli z njegovim ekscelenco maršalom Titom,« je dalje naglasil g. Avar, šef delegacije, »je še povečal naše občudovanje, ki smo ga gojili do njegove velike osebnosti in prepričanje, da Jugoslavija čuti resnično prijateljstvo do naše in vseh arabskih dežel. Ko z najboljšimi vtisi zapuščamo Ju-

goslavijo, smo prepričani, da se začneja nova doba velikega gospodarskega sodelovanja med našima deželama.

MEDNARODNO SODELOVANJE JUGOSLOVANSKEGA ZADRUŽNITVA

Glavna zadružna zveza Jugoslavije je letos prvič sodelovala na seji evropskega regionalnega komiteja pri mednarodni organizaciji kmetijskih proizvajalcev (FIP) od 21. do 23. marca v Parizu. Jugoslovanski predstavnik je bil Branko Zlatarić, član upravnega odbora Zadružne zveze Hrvaške.

PODPIS VAŽNIH GOSPODARSKIH SPORAZUMOV MED JUGOSLAVIJO IN ITALIJO

Dne 31. marca so bila v Rimu uspešno zaključena obsežna gospodarska pogajanja med Jugoslavijo in Italijo. Podpisanih je bilo šest važnih gospodarskih sporazumov, po katerih se bo zelo povečala blagovna izmenjava med Jugoslavijo in Italijo, saj je skupna višina te izmenjave v obe smeri predvidena do vsote 60 milijard lir. Najvažnejša stran pogodbe pa je v tem, da od slej jugoslovanski uvoz v Italijo ne bo več vezan na razna uvozna in izvozna dovoljenja italijanske vlade, kakor je bil po dosedanji trgovinski pogodbi, sklenjeni l. 1949. Poleg splošne trgovinske pogodbe so bile podpisane tudi pogodbe o lokalni in blagovni izmenjavi med jugoslovanskimi in italijanskimi kraji, ki so gospodarsko navezani drug na drugega, so pa ločeni z mejo. Tržaška pogodba predvideva blagovno izmenjavo v višini 4 milijarde lir, goriška pa v višini 2 milijardi lir. Jugoslaviji se tudi odobri manipulativni brezobrestni kredit v višini 6 milijard lir, ki bo Jugoslaviji zelo olajšal izpolnitev naročil v Italiji. Sklenitev gospodarskih pogodb med Jugoslavijo in Italijo je pomemben korak na področju dobrega sodelovanja med obema sosednima državama.

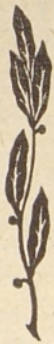
POGLOBITEV PRIJATELJSTVA MED INDIJO IN JUGOSLAVIJO

Konec marca je bilo v Delhiju v Indiji izdano uradno sporočilo o lanskem delu ministrstva za zunanje zadeve, v katerem je poudarjen močan napredek v utrjevanju prijateljskih zvez med Indijo in Jugoslavijo. Največji uspeh pri tem je bil obisk predsednika Tita v Indiji. Sporočilo omenja tudi razvoj sodelovanja na gospodarskem in kulturnem področju ter navaja obisk jugoslovanskih kmetijskih strokovnjakov v Indiji, šolanje indijskih vojaških zdravnikov v Jugoslaviji, zamenjavo jugoslovanskih in indijskih zdravnikov in študentov.

SPORAZUM O BALKANSKI POSVETOVALNI SKUPŠČINI

Konec februarja je bil v Ankari na konferenci zunanjih ministrov Grčije, Turčije in Jugoslavije sprejet sporazum o Balkanski posvetovalni skupščini.

O S V O B O D I T E L J E M

Slišali smo, da na iskrem belcu jaha,
da konja in jezdeca jadrna nese pero!
in kadar nasprotnik se najbolj z zmagami baha,
zahteva skoz vrste njegove svobodno pot.

Deželo svojè si Nemci in Italijani,
razudijo zemljo kakor pobitega vola,
on stoji na Možaklji, in z njim njegovi zbrani,
ni puške ga strah ne prokletega v Bègunjah kola.

Gorè odpro mu svoje zelene hrame,
on brani pred tujcem njih hoj šumečo rast,
zaseka prehode, preplavi premògove jame,
za razbojnika krščen čuva narodu last.

O brezupno dolgo deževje v jesenski žalostni čas!
In v mesečini po snegu begotni sledovi!
Lisičji lajež in škripajoči mraz,
da pod srhko osrèženo dlako tresò se volkovi!

O naši sinovi in bratje in očetje!
»Kaj boš, razcapani ušivec z životom pretrganim, bos!«
kanalja kriči. On izpelje jih v mladoleetje,
njegova vera vsem zoprnostim je kos.

Zavzame otoke, primorje, Trst in Gorico,
čvrstò mejnike stare v tla zagozdi,
v Ljubljano prinese na zlati vagi pravico,
zasopel še, nespočiti na sever odhiti.

Razločene brate v eni meji strne,
svobodo zavrženo vnovič ustoliči,
pred nami preprogo bodočnosti razgrne:
planine sijò, razgibani v soncu rajajo griči,

med ràdostno delo ubrano se petje oglašà,
iz podrtin domovi rasto med gostimi vrti,
plavži buče, živine tare se paša,
pšenica kozolce šibi, kot mački so grozdi na trti.

Glavè so se dvignile, jasno je sleherno lice,
s kroniki ogabnimi boj izbojevan,
na stežaj odpirajo se zatohle temnice,
vesel sprevod se snuje v jutrišnji dan.

Zdaj pa prelij se mi pesem v rahel, prerahel dih
čez gomile zaplavaj, da komaj zgane se travica pomladanja,
in s tiho solzò oròsi spomin vseh njih,
ki duša pod tiho rušo v svobòdo jim sanja.

SLOVENIJA JE IZGUBILA velikega moža

V začetku aprila je v Ljubljani nenadoma umrl univ. profesor dr. Pavel Lunaček, predstojnik porodniške klinike v Ljubljani, redni član slovenske akademije znanosti in umetnosti itd. Za njim globoko žaluje vsa Slovenija, saj med Slovenci skoraj ni človeka, ki zdravnika dr. Lunačka ne bi poznal, če ne drugače, pa vsaj po imenu. Saj so s tem imenom naj-

tesneje povezani mnogi uspehi pobožne zdravstvene službe v Sloveniji. Predosem se je z vsem srcem zavzel za čim popolnejšo zdravstveno zaščito mater in otrok. Tisoče slovenskih mater in žena je bilo v svojih najtežjih in najlepših dneh deležnih vsestranske pomoči in zaščite v no-

vih modernih ambulantah in posvetovalnicah za noseče žene ter v porodnišnicah. Dr. Pavel Lunaček je bil zdravnik in človek v najplemenitejšem pomenu besede. To se je pokazalo že med vojno, ko je bil med prvimi, ki je odšel med partizanske borbe, kjer je organiziral partizanske bolnišnice, pozabljal nase in živel, delal in pomagal le drugim. Tak je ostal do svojega zadnjega diha, ko ga je zlomila huda, zahrbtna bolezen, ki je že več let glodala od dela. Še tri dni pred smrtjo je predaval študentom. Seveda je bil že zelo oslabil, pa se je študentom skromno opravičil, da bi rad bolje povedal, a žal ne more, ker je hudo bolan. Do predsmrtnih agonij si je ta mož jeklene volje in zlatega srca z roko, ki je že ledenela v dihu smrti, vneto beležil svoje vtise.

Tisoči in tisoči so ga spremili na njegovih zadnjih poti na ljubljanske Zale, kjer so se od njega poslovili številni predstavniki oblasti. V množični preplepih venecov je bil tudi venec rdečih nageljnov — poslednji pozdrav predsednika Tita svojemu bojnemu tovarišu in velikemu človekoljubu.

IZ URADA SLOVENSKE IZSELJENSKE MATICE

Čas obiskov naših rojakov se naglo bliža. Kakor sodimo po raznih poročilih, bo letos obiskalo domovino veliko število rojakov z vsega sveta. Prvi večji obisk dobimo že v maju, in sicer nas obišče okrog 150 rojakov iz Severne Amerike. Tudi iz Južne Amerike nas bo obiskalo lepo število rojakov, zlasti iz Argentine. Obiskali nas bodo tudi rojaki iz Kanade. Po pismih, ki jih prejemo iz zahodne Evrope, zlasti iz Francije, bo letošnji obisk naših rojakov iz teh dežel najštevilnejši, kar jih je bilo po vojni. Upamo, da bo letos uveden poseben vlak za izseljenke iz Francije, ki bodo obiskali domovino, in sicer za potovanje v Slovenijo in za povratek. Tudi iz Nemčije imamo napovedanih mnogo obiskov, zlasti iz Westfalije, kar nas posebno veseli. Tudi iz Nemčije bo rojake najbrž pripeljal poseben vlak, kar bi potovanje res zelo olajšalo, hkrati pa tudi delo Matice s preskrbo prenočišč in organizacijo povratka.

Tudi v Holandiji se rojaki pridno pripravljajo na obisk Slovenije. Po pismih, ki smo jih prejeli, sklepamo, da bo tudi ta skupina precejšnja. Vsem skupinovodjem in organizatorjem obiska priporočamo, da se pravočasno povežejo z nami zaradi povezave z železniško direkcijo, zaradi sprejema in morebitne preskrbe prenočišč. Zlasti letos je to potrebno in važno, ker bodo v letošnjem poletju v Ljubljani številne kulturne prireditve v zvezi s proslavo desete obletnice osvoboditve Jugoslavije ter bo veliko povpraševanje in pomanjkanje prenočišč. Tega organizatorji obiska in izseljenske organizacije ne smejo pozabiti, če se hočejo izogniti nevarnostim.

Letos je Putnik sporazumno z Matico pripravil posebne štiridnevne izlete po vseh krajih Slovenije za rojake iz evropskih držav. Rojaki, ki se žele udeležiti teh izletov, naj se pravočasno prigrasijo pri svojih društvih, da bodo imeli vodje skupin ob prihodu v Ljubljano že zbrane sezname izletnikov ter bodo te oddali pri Slovenski izseljenski matici, ki bo nato pravočasno obvestila vsakega posameznega prijavitelca o dnevu odhoda na izlet. Izleti bodo približno en teden po prihodu posameznih skupin v Slovenijo. Izletniki bodo takole potovali: Ljubljana—Tržič—Bled—Vrščič—Bovec—Portorož—Izola—Postojna—Ljubljana. Vse te kraje bodo prepotovali, si ogledali njihove zgodovinske in turistične znamenitosti (Postojnska jama, Bled, Vrščič), dobro jedli in spali v hotelih za ceno 8.500 dinarjev.

Ob tej priložnosti ponovno opozarjamo rojake na naše carinske predpise. Naj ne prinašajo s seboj stvari, ki so podvržene carini. Pri posebnem vlaku, kolikor bo ta imel poseben prtljajni voz, naj rojaki ne malagajo prtljage za razne postaje Ljubljana—tranzit, temveč le za Ljubljano.

Ob prihodu skupine v Ljubljano prosimo in vabimo skupinovodje, da nas obiščejo pri Matici, da se natanko pomenimo o organizaciji izleta in povratka. Prav tako srčno dobrodošli pri Matici nam bodo tudi vsi rojaki, ki bodo obiskali domovino.

Rojake iz evropskih dežel obveščamo, da bo Slovenska izseljenska matica tudi letos organizirala letovanje otrok na slovenskem Jadranu. Otroci naših rojakov bodo letovali od 17. avgusta do 6. septembra v Malinski na Hvaru.

Tajnik Albert Soagelj

Ob praznovanju DELAVSKEGA PRAZNIKA 1. MAJA na Slovenskem

Svetovni socialistični kongres, ki je bil ob stoletnici velike francoske revolucije v Parizu leta 1889, je sklenil proglasiti 1. maj za vsakoletni mednarodni delavski praznik. Po resoluciji, ki je bila sprejeta na kongresu, je glavna naloga te razglasitve, da delavci na določeni dan hkrati v oseh deželah pozovejo zastopnike oblasti in plad, da se delovni dan omeji na osem ur. Prav 1. maj pa je bil kot praznik določen v zvezi s sklepom ameriške federacije dela, ki je na svojem kongresu leto dni prej določila 1. maj za tako manifestacijo v zvezi z dogodki, ki so bili tega dne na trgu Haymarket v Chicagu.

Prva mednarodna proslava 1. maja je bila določena na leto 1890. To leto naj bi se prvič javno pokazalo pripadnikom vladajočega meščanskega in kapitalističnega razreda, da se delavski razred zaveda svoje moči in svojih pravic.

Tudi slovenski delavci so sodelovali pri proslavi že prvo leto. Njihov sklep je povzročil v tedanji »dolini šentflorjanski«, kakor je mamlomeščansko Slovenijo imenoval v svojih spisih Ivan Cankar, hud preplah. Kaj bo, ko so se delavci zavedli svoje veljave in svoje moči? Zlasti sta bila plat zbona tedanja »Slovenec« in »Slovenski narod«, glasili klerikalnega in liberalnega meščanstva. Bali so se, da ne bi delavci napadli tovarnarje, posestnike in bogatejše ljudi in prevrnili vladajoči cesarski »red«. »Slovenec« je klical: »Od vsega hudega nas reši, o Gospod!« Sklicali so žandarmerijo in vojaštvo, ki je okrepilo redne posadke čuvarjev tedanjega režima po mestih in industrijskih centrih, vendar je bilo vse to odveč. Slovenski delavci v Ljubljani, Zagorju, Trbovljah, Trstu in drugod so proslavili prvič svoj praznik 1. maj dostojanstveno na javnih zborovanjih, kjer so poudarili svoje zahteve ter so pozvali navzoče k razširitvi delavskega gibanja. Niso pa povzročili nobenih izgrediv.

Proslave 1. maja so bile odslej redne. Njihov pomen se je večal z rastjo delavskega gibanja in proletarske zavesti naših delavcev. Že leta 1895 je izšel prvi slovenski prvomajski spis na Dunaju, pozneje pa so izhajali najprej v Trstu, zatem v Ljubljani. Tudi zahteve, ki so jih delavci ob 1. maju postavljali, so se izpreminjale po moči gibanja, ki je dala možnost za njih razširitev.

Proslave v letih 1908 (po veliki volilni zmagi 1907), 1909 in naprej so bile že mogočne. Leta 1914 je delavstvo manifestiralo proti grozeči vojni. Leta 1917 in 1918 so bile manifestacije za mir in priznanje pridobitev ruske revolucije itd. Velicaste pa so bile proslave leta 1919, ko je delavstvo enotno proslavilo 1. maj, praznik delovnih ljudi. Postavljene so bile zahteve v zvezi z jugoslovansko državo in jugoslovansko republiko, ki naj bi bila razgla-

Takole so pred vojno napredni slovenski delavci, člani društva »Prijatelj prirode«, praznovali prvi maj

šena ob sprejemu ustave nove države. Polagoma pa je postalo delavsko gibanje neenotno in vsako leto je bilo več različnih proslav.

Diktatorski režim kralja Aleksandra je omejil tudi proslave 1. maja. Že prejšnja leta so včasih žandarji ovirali prvomajске sprevode in marsikje so bili boji za delavske prapore, ki so jih žandarji hoteli odvezeti. Po letu 1929 pa je postalo prvomajsko praznovanje težko. Delavci so imeli sicer marsikje v svojih kolektivnih pogodbah za 1. maj dogovorjen dela prosti dan, toda javne proslave praznika niso bile dovoljene. Tedaj so delavci organizirali izlete v prosto naravo in tam so vodilni tovariši obrazložili ob prijateljskem razgovoru cilje in naloge, ki so jih delavska gibanja postavila za vsakoletno proslavo 1. maja.

Vladajoče in njihove varuhe so vznemirjale v teh letih zlasti delavske zastave, ki so se pojavljale ob 1. maju na tovarniških dimnikih, na visokih drevesih ob gozdnih obronkih itd. in pa parole ter letaki, ki so bili razdeljeni preko noči.

Vse te na pol ilegalne proslave so bile obenem tudi kodačnice zavednosti naših delovnih ljudi, ki se je izkazala v letih 1941—1945, ko se je slovensko ljudstvo s svojim delavskim razredom na čelu uprlo okupatorjem in končno tudi zmagalo, skupno s svojimi velikimi zavezniki.

Po osvoboditvi je 1. maj v Jugoslaviji državni praznik, ko ni več dan postavljanja zahtev, marveč dan obračuna doseženih uspehov in dan postavljanja novih bodočih nalog. Ob tem prazniku pa se delovni ljudje Jugoslavije tudi solidarizirajo z naprednimi delavskimi in ljudskimi gibanji vsega sveta ter pozdravljajo napore vseh teh gibanj za doseg delavskih, ljudskih in človeških pravic.

Tudi 1. maj 1955 je praznik delovnih ljudi nove Jugoslavije in delavstva vsega sveta. Delovno ljudstvo Jugoslavije pošilja plamteče pozdrave svojim tovarišem po vsem svetu, posebej pa še delovnim ljudem med našimi izseljenci, ki v svojih novih domovinah s tamošnjimi naprednimi delavskimi gibanji sodelujejo ob proslavah 1. maja 1955.

Porast naprednega delavskega gibanja v vsem svetu in ohranitev svetovnega miru sta nalogi, ki si jih postavljamo kot cilj pri nas v Jugoslaviji in ki jih postavlja kot svoje pereče naloge tudi delavstvo po vsem svetu. Tudi Rodna gruda in Slovenska izseljenska matica stojita za njimi!

Cv. A. K.

Stara jablana

Okrog hiše je bil prostran vrt, ograjen z drogovi in latami, kakor so ograjeni vrtovi v gorah. Na tem vrtu je bilo mnogo sadnega drevja, po večini še mladega, nekaj celo pred nedavnim zasajenega. Za hišo pa je med tem mladim drevjem stala stara, zelo stara jablana, z raskavo skorjo, brez vrha, z odžaganimi vejami, ki so nekatere na novo pognale. Le ena sama veja je še bila nedotaknjena, zdrava. Debela kakor kakšno drevo je visela vodoravno in se je dvignila šele, kjer se je razširila v manjše veje. Tiste veje, ki so iz odžaganih pognale, so cvetele vedno jeseni, le ona stara, nedotaknjena, je cvetela spomladi. A tudi ta ni že dolgo rodila.

Ampak takrat, ko je oče Presečnik prvič navezal malemu Tončku vrv na to vejo, kjer naj bi se gugal, je jablana bila še košata, dasi že stara. Tončku je bilo komaj eno leto. Odtlej so ga tam vsak dan zibali. Vrvi razen pozimi niso nikdar sneli. Ko je doraščal, se je sam gugal. V gorah ni bilo otrok, da bi se gugali z njim, pa si je pomagal, kakor je vedel in znal.

Ko se je tako že nekaj let gugal, se je sosedovim, ki so bili za nekaj streljajev daleč, rodila hčerka. In ko je ta doraščala in ko je prišla nekega dne z materjo k Presečnikovim, ji je Tonček takoj razkazal svojo gugalnico. Poslej sta se skupaj gugala. Poslej sta bili na vejo te stare jablane navezani dve vrvi, da ni bilo treba enemu čakati, ko je drugi imel zabavo. Spomladi je jablana cvetela, jeseni pa so na njej zorela lepa jabolka, ki sta jih gugajoč se jedla in pri tem seveda modrovala, kakor pač modrujejo otroci. In tako sta modrovala tudi nekega dne, ko je jablana najlepše cvetela, njima pa je bilo: Tončku dvanajst, Mancu pa sedem let. Tedaj, ko sta v zraku plavala vštric, je rekel Tonček:

»Ko doraseš, Manca, te vzamem za ženo. Mislim, da nimaš nič proti?«

Manca ni prav nič zardela, zdelo se ji je naravno, premislila je, nato pa odgovorila sila resno:

»Dobra žena ti bom, samo tepsti me ne boš smel. Ali me ne boš?«

»Ne bom te tepel,« je odvrnil pametno, »zakaj naj bi te pa? Saj boš pridna in poštena?«

»Saj si lahko misliš,« je odvrnila. »Samo strah me je, če bi me tepel. Naš ata skoraj

vsak dan tepejo mamo. Nimam rada ato. Ti ne smeš biti tak.«

»Še dotaknil se te ne bom!« je dejal mirno in resno.

»Tudi piti ne boš smel,« je dejala, ko sta bila visoko v zraku.

Malo je pomislil, nato pa odvrnil: »Pil bom. Ker, kakšen možak pa je, kdor ne pije? Saj bi me bilo sram.«

Zdaj je ona mislila. In ko sta bila na drugi strani v zraku, je rekla: »Če boš že pil, vsaj pijanec ne smeš postati. Sicer te ne vzamem. Naš ata se večkrat opijejo in to je tako grdo!«

»Pijanec ne bom,« je obljubil. »Če bi pa že moral biti, ne bom surov. Vesel pijanec bom in bom samo prepeval.« Manca je spet mislila pa dejala:

»Ne, bolje bo, če sploh ne piješ. Saj si kljub temu lahko vesel. — In kaditi ne smeš.«

»Kadil bom, to si lahko misliš! Saj bi me bilo sram, če v nedeljo pred cerkvijo ne bi kadil cigare.«

»Pa vsaj pipe ne smeš,« je zaprosila. »Iz pipe tako strašno smrdi. Naš ata kadijo iz pipe. — In kleti ne smeš. To je tako grdo! Naš ata vedno kolnejo, da me je kar strah, mater pa sram.«

»Klel ne bom, Manca, če tako hočeš,« je obljubil. »Tako kak primejduš bom pa včasih rekel. To se spodobi za možaka.«

»No,« je privolila Manca, »to ti že dovolim, ker vsi tako govorijo. Samo kaj hujšega ne smeš! — In za drugimi ženskami ne smeš gledati, pa meni baba ali kaj podobnega reči!«

»Ne bom gledal za drugimi, ti povem. Ker če te rad imam in če si lepa, zakaj naj bi gledal še za drugimi, ne? Tudi ti nikdar ne bom rekel baba. Tako se reče samo tistim babnicam, ki so slabe. Ti pa si dobra.«

»Naša mama so tudi dobri, pa jim vendar ata rečejo baba in še hujše stvari, ki niso za nikamor.«

»No,« je obljubil, »lahko si misliš, da ne bom tak kakor vaš ata!«

Tako sta se pomenila Presečnikov Tonček in Hojnikova Manca, ko je bilo njemu dvanajst, njej pa sedem let! Še sta se gugala leto in kaj, potem pa sta doraščala in nekaj let sta se kar sramežljivo spogledovala, če sta se že srečala. Srečavati se sta si želela,

ali nista utegnila od dela in nekako ju je bilo sram. Tako so minila leta. Dorasla sta in tedaj se je zgodilo nekega nedeljskega popoldneva, da je Manca, že zrelo dekle, prišla k Presečnikovim, kjer je po naključju našla Toneta samega doma. S časnikom v roki je ležal pod jablano, pa bolj gledal v vejo nad seboj, kjer sonce ni moglo prodreti skozi listje. Manca je zelo zardela, ker ga je našla samega, njemu pa je kmalu odleglo in ji je ponudil prostor ob sebi. Ne po Tonetu, pač pa se je ozrla po stari jablani, ki je bila zdaj že močno okleščena, pa je kljub temu hranila več ko dovolj spominov.

»Oklestiti smo jo morali,« je dejal, »ker so se ji veje posušile. Samo ta je še ostala. Čudna jablana; one obsekane so pognale mladike in te mladike cvetejo vsako jesen, ta stara veja pa cvete spomladi. Ne rodi pa prav nič. Kljub temu je ne bom posekal.«

»Ne boš je posekal?« je dejala tiho.

»Ne,« je pritrnil, »nikdar je ne bom. Oče jo je že hotel, jaz pa nisem dal. — Ali se spominjaš, kako sva se tu nekoč gugala?« Zardela je, pobesila oči, a se ljubko nasmehnila. »Ali se spominjaš, kaj si mi tedaj objubila.« Smehljala se je tudi zdaj, a že nekam grenko; naposled je dejala mirno:

»Bila sva otroka. Zdaj pa je vse drugače!«

Mislil je nekoliko, čez čas pa odvrnil tiho, a resno: »Nič ni drugače. Ali prideš k nam? Hočeš?«

Odkimala je. »Takrat sva bila otroka. Zdaj pa drugi odločajo. Saj veš, da vaši ne morejo naših. Oče je pijanec in revni smo postali...«

»To ni nič. Tebe hočem. In naši mi ne bodo nič rekli. Samo reci, če hočeš, pa pridem pote! Res pridem!«

In po daljšem premisleku je odvrnila: »Če vaši ne bodo preveč proti, pa pridem.« Kimal je zadovoljno, žuljil travo, naposled pa dejal tiho:

»Manca, poljubil te bom, če ne boš huda.«

»Ne,« je odvrnila in zardela. »Bo kdo videl. Če že mora biti, pa drugič in drugod!«

»Ne,« je dejal, »pa naj vidi!« In že jo je pritegnil k sebi in poljubil. »Tako, zdaj sva se dogovorila.« In čez čas je dejal trdno: »Te jablane ne bom nikdar posekal. Ostala nama bo za spomin, ne? Dokler bo stala, se bova rada imela.«

»Da, rada te bom vedno imela.«

Dve leti kasneje je mladi Presečnik prvič ponesel ven svojega leto starega

Pomlad pod cvetočo jablano

otroka, navezal vrv na vejo stare jablane in ga gugal. Otroku je ugajalo, da bi se kar neprestano gugal. Za prvim so prišli še štirje otroci in vsak se je hotel gugati na tej stari jablani.

»Ne,« je rekel Tone Mancini, »nikdar je ne bom posekal. Nama je prinesla toliko sreče, ko sva se tu gugala. Najini otroci se prav tako radi gugajo na njej. Ostala nama bo za spomin. Če po čem, po njej bi se rad ozrl, ko bom umiral.«

»Ne smeš je posekati,« je prikimala Manca smehljaje. »Tu sva se srečala, srečo nama je prinesla...«

»Ko ti bom poslednjič segel v roko,« je dejal in se nekaj zamislil, »se bova ozrla po njej in spomnila se bova vsega...«

In tako se je zgodilo... nekega dne...

Nekega dne, mnogo let kasneje, ko so otroci že dorasli in ko so prišla tista strašna leta, so prišli tudi k Presečnikovim Švabi. Povezali so Toneta in Manco, sodili so jima: dva otroka da sta šla k partizanom, dekletu, ki so ju imeli ujeti z njima, da sta podpirali partizane. Tudi sama da sta podpirala partizane, vedno pazila in izdajala, če se bližajo oni, Švabi!

Tri sinove je dala za svobodo, četrtega je dočkala

Ivan Minatti

Svidenje

*Ko bom nekoč prišel domov
sklenila boš roke in zajokala:
»Joj, bil si še otrok, ko sem ti dala,
s seboj na pot svoj blagoslov.*

*Zdaj komaj da te še poznam ...
Saj si cel mož! Kako širok si v rame!
Ti moj, ti je bilo hudo brez mame,
v trenutkih, ko si bil ves sam?«*

*Tako boš rekla vsa v solzah,
a jaz te prav narahlo bom pobožal,
kot včasih svojo puško sem v gorah:
»Ne mama! Saj sem srečal mater tisoč,
kot ti upognjenih od bolečin
in vsaka mi je, ko da sem njen sin,
če kruha ne, besedo toplo dala ...«*

In na tisto vejo, kjer sta se nekoč otroka gugal, so navezali dve vrvi in napravili zanki. Povedli so ju pod jablano, pod tisto staro vejo. Bila je jesen. Mladike na odžaganih vejah so razkošno cvetele, s tistim lepim belim, rahlo rožno nadahnjenim cvetom. Stala sta tam, Tone in Manca, stala sta in sta se ozrla drug po drugem. In potem sta se ozrla po veji nad sabo, po tisti, kjer so zdaj visele vrvi. Vse je bilo tako strašno podobno nečemu ... nečemu nekdanjemu, mladosti; tisti mladosti, ko sta se otroka tu srečala. Čeprav je imel povezane roke, se je Tone vendar dotaknil Mančine roke in se grenko nasmehnil.

»Tu sva se srečala, Manca.« Manca mu je vrnila z grenkim nasmehom. »Tu sem ti povedal, da te ljubim in ti si mi rekla, da mi boš žena.« Tudi zdaj se je grenko smehljala. »In tu, sem rekel, bi ti rad segel v roko, ko bom umiral. Glej, izpolnilo se mi je.« Tokrat sta se oba grenko nasmehnila. »Samo to mi še povej: ali si bila srečna?«

Pogledala mu je naravnost v oči, globoko, kakor morda še nikdar ne, in je dejala: »Bila sem srečna. Pa ti, ali si bil ti srečen?«

»Bil sem srečen,« je rekel Tone in prikimal. »Te sreče nama ne morejo ukrasti, ne?«

»Ne, ne morejo nama je.«

Tam na tisti veji stare jablane, ki cvete spomladi in jeseni, sta ostala samo dva koščka vrvi: prvi one, ki so nanjo obesili Toneta, a se je odrgala, drugi pa od Mančine: njeno so prerezali. Dom so požgali, dekleti pa odvedli. Sinova sta bila pri partizanih.

Tam na tisti stari jablani sta morda še zdaj koščka vrvi, ki sta ostala od strašne gugalnice. Nikdar ju ni nihče snel, nihče se ju ni dotaknil. Ostala bosta tam, dokler ne preperita, ali dokler se jablana ne posuši. Saj zdaj nimata čemu več stati: nima komu hraniti spominov na lepo srečo. Stara Presčnikova, ki sta jo tako ljubila, sta mrtva. Ali pa si jo bodo otroci, ako se vrnejo, ohranili za spomin? Ne za spomin na srečo, temveč za spomin na strašne dni? Ne, tak spomin je pregrenak, premučno bi bilo vsak dan gledati na tisto staro jablano, na tisto vejo, kjer se je začela in končala sreča njihovih staršev.

PRAZNIK slovenskih rudarjev

Najmlajše rudarsko središče Slovenije, Velenje, je v nedeljo, dne 17. aprila 1955 zaživel kot morda še nikoli doslej. V počastitev 10. obletnice osvoboditve so prišli ta dan tja rudarji skoraj vseh slovenskih rudnikov, da bi pokazali, koliko so v zadnjih letih napredovali v svojem kulturnem delu. Mestece je bilo vse v zastavah in ko je zjutraj po prihodu posebnega vlaka in mnogih avtobusov zaživel po cestah, je imel človek občutek, da bo prisostvoval nečemu lepemu, pristrčnemu. Škoda je le, da je letošnje vreme tako muhasto. Precejšen hlad in dež, pomešan z redkimi snežinkami, sta prav gotovo odvrnila marsikoga, ki bi se sicer prav rad udeležil tega kulturnega praznika slovenskih rudarjev. No, pa kljub temu je bila dvorana »Doma svobode«, čeprav prostorna, veliko premajhna, da bi lahko sprejela vse, ki bi radi prišli vanjo.

Veliko jih je ta dan prišlo v Velenje, saj je bilo samo nastopajočih nad 1000. Iz vseh naših znanih rudarskih središč so bili: iz Zagorja, Trbovelj, Hrastnika, Laškega, Senovega, Krmelja, Zabu-kovice in seveda Velenja. Med gosti pa so bili tudi Ivan Regent, predsednik Glavnega odbora Zveze Svobod Slovenije, Janko Rudolf, predsednik Republiškega sveta sindikatov Slovenije, zastopnik Centralnega odbora rudarskih sindikatov iz Beograda in drugi. Prišli pa so tudi predstavniki vseh slovenskih rudnikov in tudi rudnika Sečovelje iz novo priključnega tržaškega ozemlja ter delegacija »belih rudarjev« — vrtačev nafte iz Dol. Lendave.

Dopoldne se je moral spored revije odvijati le v dvorani, ker slabo vreme ni dopuščalo, da bi izvedli še posebne prireditve ob velenjskem jezeru. Slovesnost je začela rudarska godba iz Hrastnika, ki je zaigrala Internacionalno, nato pa je udeležence revije in goste pozdravil Zdenko Furlan, predsednik velenjske »Svobode«. Toplo pozdravljen je stopil nato na govorniški oder predsednik Zveze Svobod Ivan Regent. Preden pa je lahko spregovoril, ga je v imenu najmlajših Velenjčanov pristrčno pozdravila pionirka v pisani pionirski noši in mu izročila lep šopek cvetja.

Stari in mladi so zbrano sledili programu

Najstarejši godbenik trboveljske godbe Tone Herman in najmlajši Ivan Prašnikar

Ivan Regent je v začetku govora dejal: »Posebno me veseli, da se z današnjo slavnostjo otvarja proslava 10. obletnice osvoboditve in da začenjajo to proslavo prav rudarji, ki so tako rekoč temelj delavskega razreda.« V nadaljevanju pa je govoril o nalogah Svobod in vseh delavskih prosvetnih društev. Njihova naloga je predvsem ta, da vzgojijo v naših delavcih srčno kulturo v duhu socialističnega humanizma. Pri vsem tem visoko človeškem in visoko kulturnem delu pa morajo uživati največjo pomoč vseh družbenih činiteljev.

Ko je pozdravil prireditev še predsednik Republiškega sveta sindikatov Slovenije Janko Rudolf, se je začel nastop. Dvorana je zadonela ob zvokih rudarskih godb. Kar osem jih je nastopilo, druga za drugo. Od majhnih in skromnih pa do lepo ubramih in velikih, kot sta trboveljska in hrastniška godba. Več kot tri ure je trajal njihov spored, pa vendar ni bilo človeka, ki bi zapustil dvorano. Nasprotno, prihajali so vedno novi in novi, pa niso mogli vanjo, ker je bila do zadnjega kotička zasedena. In ko so po končanem sporedu godb in orkestru poslušalci zapuščali dvorano, je bilo slišati le te besede: »To so bile zares lepe ure!«

Morda še lepše je bilo popoldne, ko so nastopili pevski zbori. Veliko jih je bilo: sedem mešanih, sedem moških in trije ženski zbori. Vsakdo od njih je imel v dvorani svoje prijatelje. »Živio Velenjčani, bravo Trboveljčani, živio Zagorjani, Hrastničani« — je odmevalo po dvorani. Pesem se je vrstila za pesmijo, zdaj preprosta pa spet umetna, otožna in vriskajoča. Za vsako pa odobravanje, kot ga morda velenjska dvorana še ni doživela.

Proti večeru je bila revija končana. Ob velenjskem jezeru — vreme se je medtem izboljšalo — je predsednik Republiškega odbora sindikata rudarjev Slovenije Alojz Diacci razglasil rezultate in podelil diplome ter nagrade, vsem nastopajočim pa je izrekel priznanje. Posebne strokovne komisije iz Ljubljane pa so ocenile nastopajoče takole: godbe na pihala: 1. Trbovlje-center, 2. Hrastnik, 3. Laško; orkestri: 1. Zagorje, 2. Velenje; moški pevski zbori: 1. Hrastnik I, 2. Trbovlje-center, 3. Laško; ženski pevski zbori: 1. Trbovlje-center, 2. Zagorje-Toplice, 3. Zabu-kovica; mešani pevski zbori: 1. Trbovlje II, 2. Trbovlje-center, 3. Zagorje-Toplice; dramske skupine: 1. Zagorje-Toplice, 2. Velenje, 3. Hrastnik I.

PO DOMAČI

Razdrto pod Nanosom, rojstni kraj rojakinje Tončke Simčičeve, priznane pevke in dolgoletne javne delavke iz Clevelanda, ki zdaj živi v Miami, Florida

To so pa fantje od fare in od »Slovenskega okteta«, s katerimi se bodo prav gotovo srečali tisti rojaki, ki bodo letos obiskali stari kraj

Inozemski novinarji so obiskali Ljubljano. 14 novinarjev iz Švedske, Norveške, Danske in Holandske je na povabilo Turistične zveze Jugoslavije v marcu obiskalo Jugoslavijo, kjer so preživeli tri tedne. Gostje so obiskali tudi Ljubljano, kjer so si ogledali razne kulturne znamenitosti in tovarno Litostroj. To je bila prva izmed petih skupin inozemskih novinarjev, ki bodo detos kot gostje Turistične zveze Jugoslavije obiskali Jugoslavijo.

Zanimiva prireditev, posvečena progresivnim Slovenkam Amerike. Bolnišnica za duševne bolezni v Polju pri Ljubljani je 31. marca priredila javen kulturno prosvetni nastop svojih pacientov. Zanimiva prireditev, ki je bila izredno dobro obiskana, je bila posvečena Organizaciji Progresivnih Slovenk v Ameriki, ki z velikim razumevanjem spremljajo delo te klinike. V uvodu se je primarij dr. Kanoni plemenitim darovalkam zahvalil za njihovo najnovejše darilo — naj sodobnejši aparat za zdravljenje duševno bolnih, ki je v dinarjih vreden 280 milijonov. V bolnišnici zdravijo duševno bolne na sodoben način — z zaposlitvijo, kar je dalo zelo lepe uspehe. Del bolnikov zaposlujejo na obširni ekonomiji, kjer so pacienti opravili že nad 50.000 delovnih ur. Druga oblika zdravljenja z delom pa je udejstvovanje na kulturno prosvetnem področju. Rezultate tega zdravljenja so bolniki pokazali na svojem drugem javnem nastopu, ki je zelo lepo uspel. Program je obsegal trinajst točk (recitacije, muzikalni in plesni nastopi), ki so jih večinoma bolniki ustvarili sami. Vse točke so po vsebini in prednašanju bile tako dobre, da so poslušalci čisto pozabili, da imajo pred seboj duševno bolne. Program so zaključili s komedijo »Vdova Rošlinka«, ki so jo zaigrali ubrano in dobro, da bi bili lahko za zgled marsikateri drugi dramski skupini.

Velenjski rudarji so lani dosegli rekord. Po delovnem učinku so lani dosegli v Sloveniji rekord velenjski rudarji. Višek nakopanega premoga znaša 2.111 tone na moža. V celoti so rudarji v Sloveniji lani povečali proizvodnjo premoga za 18 odstotkov.

Deset milijonov dinarjev za štipendije vojnih sirot so letos določili v celjskem okraju. V okraju je 1.125 vojnih sirot, lki so brez enega ali obeh roditeljev. V drugi polovici lanskega leta je bilo za štipendije vojnih sirot v celjskem okraju razdeljenih 4.795.000 din. Štipendisti so prejeli štipendije v mesečnih zneskih od 7.000 do 10.000 din.

Jubilej hrastniške steklarne. Hrastniška steklarne je praznovala deseto obletnico obstoja. V zadnjih letih lepo napreduje, zlasti odkar jo upravljajo delavci. Njeni izdelki so si utrli pot daleč v tuje dežele — v Svico, Anglijo, Holandijo, Grčijo, Turčijo, na Bližnji vzhod in drugam.

Mati rojakinje Jennie Troha umrla. Dne 21. marca je v Babnem polju na Notranjskem umrla Neža Konc, mati naše zavedne rojakinje Jennie Troha iz Barbertona, Ohio. Ob težki izgubi izraža Slovenska izseljenska matična, ured-

DEŽELI...

ništvo in uprava »Rodne grude« rojakinji Jennie Troha in vsem drugim sorodnikom svoje globoko sožalje.

85 let železničarske godbe v Mariboru. Konec decembra 1954 je bila v Mariboru proslava 85-letnice obstoja železničarske godbe, ki deluje zdaj pod okriljem Kulturno umetniškega društva »Angel Besednjak« v Mariboru. Ta železničarska godba je bila ustanovljena že leta 1869. V teh letih je Maribor pričel dobivati značaj industrijskega mesta, važnega železniškega vozlišča in je postajal tudi kulturno ter politično središče slovenske Štajerske. Kljub za delavsko kulturno udejstvovanje težkim časom je godba napredovala in je dosegla na velikem tekmovanju 1906 odlično priznanje, da je najboljši kolektiv te vrste v tedanji Avstro-Ogrski. V stari Jugoslaviji je godba delovala pod imenom »Drava« ter je vsestransko sodelovala z delavskim gibanjem. Med okupacijo je bilo mnogo članov godbe v NOV, številni pa so tudi okusili grozote nacističnih taborišč Dachau, Mauthausen in drugih. Tudi 85-letnica tega društva kaže veliko zanimanje naših delovnih ljudi za glasbeno umetniško udejstvovanje.

Prvo akumulacijsko krušno peč so po načrtih inženirja Franca Strajnerja in Viktorja Pogarčarja izdelali v Črnučah pri Ljubljani. Peč je začela obratovati 8. maja v Vidmu ob Ščavnici, ko so domačini slovesno proslavili zaključek elektrifikacije domačega okraja.

Veržejsko gasilsko društvo najstarejše. Veržejski gasilci bodo letos praznovali stoletnico svojega društva. S tem se društvo uvršča med najstarejša slovenska gasilska društva.

Najstarejši slovenski livar. Franc Tonkar, 75-letni livar, ki še vedno pridno dela v železarni na Ravnah, je najstarejši slovenski livar. V svojem poklicu dela že 62 let. Ob njegovi 75-letnici mu je Društvo livarjev Slovenije priredilo prigrščno slavnost, na kateri je slavljenču čestital k njegovemu lepemu delovnemu jubileju zastopnik slovenske vlade in mu izročil nagrado 50.000 dinarjev. Društvo livarjev Slovenije pa ga je izvolilo za svojega prvega častnega člana.

Elektrarno v Trbovljah povečujejo. Trboveljska elektrarna je letos praznovala 40-letnico. Da bo njena zmogljivost večja, bodo zdaj postavili še en kotel ter obenem montirali novo turbino. Pri tem bodo morali dvigniti streho sedanje kotlarne za 8 in pol metra. Del strehe, ki jo sedaj dvigajo, je težak 400 ton in zahteva to delo veliko pazljivost. Streho sproti dvigajo in obenem zazidujejo.

Obratovati je začel drugi agregat v novi elektrarni v Medvodah. S tem se je skupna zmogljivost domačih elektrarn povečala za nadaljnjih 12.000 konjskih sil.

28 velikih hladilnic bodo letos pričeli graditi v raznih krajih Jugoslavije, in sicer v Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Subotici, Sremski Mitrovici, Zrenjaninu, Vrbasu, Djevdjeliju, Strumici, Bitolju in drugih mestih. Hladilnice bodo gradila domača podjetja.

Domača zemljica čaka na novo setev

Takole po starem običaju praznujejo Jurjevo v Beli krajini

Vas Bučkovci ob Kolpi

Kamnik, staro mesto ob vznožju Kamniških planin, v kamniški okolici je že v juliju 1941 prišlo do mogočne vseljudske vstaje

SAMORASTNIKI

(Nadaljevanje)

»Sin!« ga je prekinil Karničnik z votlim, skoraj otožnim glasom. »Kar si zdaj spregovoril, je mnogo huje, ko pa to, kar si rekel malo poprej, da bi rad pripeljal Meto na Karnice. Tu pred menoj si se odpovedal Karnicam. To moram slišati od lastnega sina! Ne, Ne! Tako čebezijo¹⁰ slabiči. Mi pa, Karničniki, nismo slabiči. Ne dovolim ti, da postaneš slabič, ne dovolim ti, da postaneš zezej!¹¹ Vidim, da te je strup, ki ti je bil zavdan, že daleč podlezal. Toda še je čas, da ozdraviš, da spregledaš, da se vzbudi v tebi karniški duh! Bridko je, Ožbej, ko moram slišati, da hočeš pobegniti s Karnic, da jih hočeš zamenjati za janko. Ali nisi iz prahu, ki ga že stoletja nosi veter okrog Karnic, ali ne čuješ v sebi krvi, ki je tekla v naš rod po nevidnih žlebovih iz osrčja samega Obirja? — — — Ne vidiš tega, ne čutiš tega! Joj meni, joj Karnicam!...«

Karničnik se je popolnoma vdal težki, notranji tugi. Njegov obraz je postal poln skrbi, njegove oči vlažne in žalostne. To je Ožbeja zrušilo; očetov srd je laže prenašal kot pa njegovo tugo.

»Oče, napravite kakor hočete!«

Karničnik je sprevidel, da je treba hitro odločiti, kajti iz svojega poslednjega razgovora s sinom se je prepričal, da je njegov najstarejši otrok res neodločen, mehak slabič. To je pripisoval strupu, ki mu ga je po njegovem in po mnenju vseh Karnic zavdala Meta in pa vsa hudabivška žvot. Zato je sklenil, da Ožbeja oženi. Sicer je bilo proti šegi Karnic, ženiti sinove, preden se jim je izročilo posestvo, toda sedaj je bil pri roki dober izgovor, da je Ožbej še mla-

doleten. Ožbeju so poiskali nevesto na oni strani Bele, na Jamnicah pri neki hiši, kate- re rod je že od pamtiveka razkopaval oplaze po brežinah svojih rodnih njiv in ki je veljala za bogato hišo. Dečva, ki mu je bila namenjena, je bila lepa, pa so vsi mislili, da ga bo mogla odvrniti od Hudabivnikovih.

Ožbej se je spočetka branil, potem se je pa vdal v svojo usodo. Ni mu bilo lahko; odkar je poznal Meto, je bil v kleščah; na eni strani pritisk domačih, oziri na očeta, na drugi strani pa ga je neprestano grizla ljubezen do Mete. Odkar je bila Meta pregnana s Karnic, jo je le nekaj barti videl in še to z veliko tveganostjo. Ta duševni precep ga je stalno stiskal in mu lomil njegovo samostojnost; postajal je neodločen, prikrit in nezaupljiv.

Ko je Meta zvedela, da se Ožbej ženi, je dan na dan nestrpno čakala, da se bo oglasil in ji vsaj razkril vse težke okolnosti, ki so ga pritirale do tega koraka in ki jih je tudi ona dobro slutila. Zdelo se ji je, da bi ji Ožbejev prihod mnogo olajšal muke, ki jih je zaradi tega morala prenašati. Toda čakala je zaman, Ožbeja ni bilo od nikoder. Da bi šla sama do njega, pa ji je branil skriti dekliški ponos, neka hudabivška trma, ki pa ni mogla posušiti solz, kate- re je pretakala mnogo svetlih noči.

Karničniki so pripravljali velikansko svatbo; klali so živino, Karničnik je šel sam po vino na Štajersko, camar je navabil skoraj sto parov svatov. Čeprav je to ustrezalo starim šegam, je soseska vendarle zapazila neko pretirano, mrzlično napuhnjenost pri tem. Hudabivniki so se potuhnili.

Tedaj se je zgodilo nekaj nezaslišanega!

Na dan poroke, tako zgodaj, da sta Drava in Podjuna še ležali v somračni meglenosti in se je komaj na Karnicah začelo rahlo svitati, je prišel camar z godci pod Ožbejevo okno, da ga po stari šegi slovesno prebudi iz spanja poslednje noči njegovega fantovskega stanu. Vstajanje so prebujajočemu se svetu naznanili možnarji, ki so zagrmeli doli za gorico. Godci so zagodli že tri podoknice, toda Ožbeja še ni bilo na spregled. Ko je camar nato odprl njegovo

¹⁰ Govoričijo.

¹¹ Neodločnež, pokveka.

Tam na gmajnici

kamro, je našel tam nedotaknjeno postelj... ženina pa nikjer na vseh Karnicah...

Nezaslišana sramota! Ženinovi svati so se zbirali na Karnicah. Ko so zvedeli, da ženina ni, da se je skrila, so se osramočeni razbežali na vse strani. Stari Karničnik se je skrila, ker ni mogel prenesti sramote. Karniška hiša je imela tudi ogromno škodo, ker je morala plačati vse priprave. Toda ta škoda ni bila še nič proti veliki sramoti, ki je padla na to staro domačijo.

Ožbeja ni bilo osem dni na spregled. Vrnil se je nekega dne, ko je sedela družina ravno pri obedu. Po zalitih očeh in zabuhlem licu se mu je poznalo, da je preživel dolgo pijanost. Ko pa je vstopil v dimnico, ni bil več pijan, temveč je prišel vdano in tako mirno ter smelo, da je vsej družini zastala sapa. Ni bil še sredi izbe, ko se je stari Karničnik kakor ris zakadil vanj. Vsa družina je s pridržano sapo pričakovala najkrutejši obračun, kajti Karničnik je bil vsem dobro znan kot človek, ki ne zna krotiti svoje jeze.

Toda namesto nepričakovane tepežke se je zgodilo nekaj drugega; Ožbej je kakor ukopan obstal na mestu, pokleknil sredi dimnice, sklenil roke k prošnji in mirno ter odločno zaprosil:

»Oče — zaradi tega me ne boste topli!«
Nato se je obrnil proti družini, pogledal po vseh obrazih in nadaljeval prav tako mirno in preudarno: »Oče in mati, brat in sestra, vsa družina, vse Karnice, odpustite mi sramoto, katero sem vam nakopal s svojim dejanjem. Prišlo je na mene in nisem mogel ravnati drugače...«

Nekaj hipov je vladal v sobi težak molk. Vsi obrazi so bili blede, na vseh se je poznalo, da se užaljena prevzetnost bori z občutkom odpuščanja. Materin obraz je bil najbolj bel; bila je silno prevzeta žena in njeno srce je bilo težko ranjeno. Stari Karničnik je ostrmel nad sinovo odločnostjo, nad njegovo skesano prošnjo. Nevidna sila ga je potisnila stran od klečečega sina. Zrušil se je na klop, skrila svoj obraz v dlani in dimnico je napolnil njegov obupani tuleči glas:

»Skot nesrečni...«

Ožbej je še zmeraj klečal in čakal na besede odpuščanja; njegove oči so romale od očeta do matere, od sestre do brata, do vseh hlapcev in do vseh dekel, se ustavile pri pastirju, ali nikjer na nobenem obrazu ni mogel zapaziti poteze, ki bi odkrivala to,

Maksim Gaspari: Pri dedku je prijetno

kar je tako neutešljivo iskal in pričakoval. Nikjer ni zapazil odpuščanja. In tisti, kateremu je bil tako srčno vdan, katerega je tako neizmerno ljubil, tisti se je sklonjen na mizo zvijal v težkih bolečinah, ker ga ni razumel.

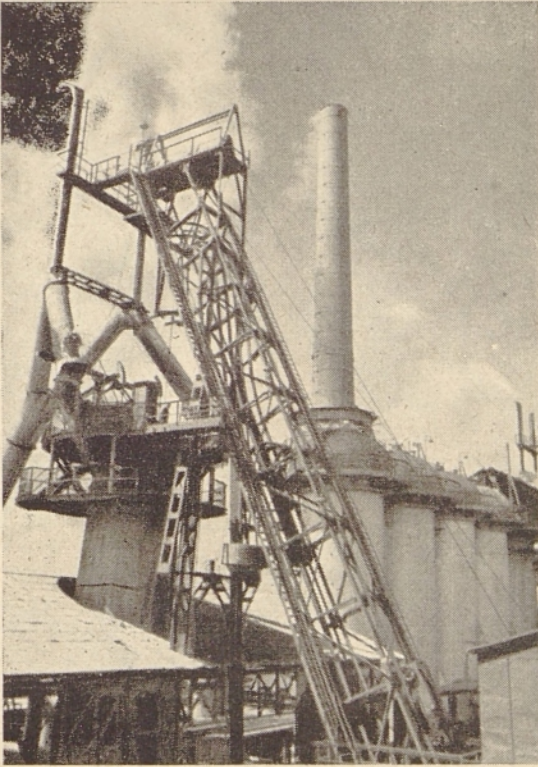
Tedaj je Ožbej počasi vstal in rekel: »Kar so imele Karnice zavoljo mene škode, odtegnite od moje dediščine.«

Potem je zapustil dimnico.

Ožbej je ostal doma in čakal, kaj bo prinesel čas. O njegovi skaženi ženitvi na Karnicah niso več govorili. Leto še ni bilo okoli, ko je Meta nenadoma prišla domov k materi, kjer je zlegla novega — tretjega pankrta. Otrok je bil že štirinajst dni star, preden so našli botre. Ta tretji otrok je bil krščen za Mohorja. Pri vpeljankah je morala Meta doživeti še eno sramoto; zaman je čakala po maši pri vratih, duhovnik je ni hotel vpeljati, kakor je pri porodnicah šega; Meta je morala z novo sramoto zapustiti cerkev.

(Dalje prihodnjič)

Zelezarna v Sisku

Ljudska skupščina Federativne ljudske republike Jugoslavije je na svojih sejah dne 26. in 27. junija 1950 sprejela temeljni zakon o gospodarjenju z državnimi gospodarskimi podjetji in z višjimi gospodarskimi združenji po delovnih kolektivih. To je bilo dejanje izrednega pomena, mejnik v družbenem razvoju Jugoslavije.

Začelo se je obdobje, ki ga označuje delavsko gospodarjenje. Dolgoletna delavska stremjenja, izražena v preprostem, a vsebinsko zelo bogatem geslu »tovarne delavcem«, so postajala resničnost: delavci so začeli tudi gospodariti s plodovi svojega dela.

Tako kot svoboda tudi delavsko gospodarjenje ni prišlo samo po sebi. Prej so bili potrebni mnogi napor, mnoga prizadevanja. Ustvariti je bilo treba nujne gospodarske osnove. V teh prizadevanjih pa je rasel in se oblikoval delavec-proizvajalec in gospodar potem, ko se je z zmago v osvobodilni vojni zagotovil svojo nacionalno in politično svobodo in samostojnost. Zanj je bilo sedaj potrebno položiti trdne gospodarske temelje. Osvobojeni jugoslovanski narodi so se lotili najprej te naloge, ki ni bila niti lahka niti enostavna.

V štiriletni vojni sta bili uničeni 2/5 vseh industrijskih naprav, t. j. 36,5% celokupne vrednosti teh naprav. Od 252 rudnikov je bilo 152 nesposobnih za obratovanje; metalurške in kovinske industrije je bilo uničeno 59%, kemične 57%, tekstilne 53%, električne 30%, prehranske 22% itd. Hudo je bilo upoštevanje kmetijstva, zlasti živinoreje.

Ko so se delavci vračali iz vojske, iz ječ, taborišč, iz pregnanstva na svoje domove, niso

O DELAVSKEM IN DRUŽBENEM UPRAVLJANJU v Jugoslaviji

čakali na delo. Niso vpraševali, kdo bo obnovil tovarne in vodil delo. Skrb za vsakdanji kruh in zavest svobode, ki so si jo sami s svojimi rokami priborili, sta v njih sprostil odločnost in delovni polet, ki ga je sposoben samo človek, ki ve, da odslej dela zase in za svoje otroke. Niso čakali lastnikov tovarn, rudnikov in njihovih pooblaščenec, od katerih se je ogromna večina prodala okupatorju. Niso čakali direktorjev. Vračali so se na svoja delovna mesta, sami organizirali in vodili obnovitvena dela, sami usposabljali tovarne za obratovanje in ga vodili, dokler niso organi mlade ljudske oblasti imenovali direktorje iz vrst najboljših delavcev.

Svobodno delo v osvobojeni domovini je rodilo že v prvem letu edinstvene uspehe. Obnovljenih in za obratovanje usposobljenih je bilo 881 industrijskih podjetij, 75 rudnikov, 54.894 raznih drugih gospodarskih zgradb, 6.756 km železniških prog, 31.197 m železniških mostov, 22.064 m železniških predorov, 3.578 železniških zgradb, 5.598 km cest, 55.285 m mostov itd. Vse to ogromno delo je bilo izvršeno z lastnimi sredstvi in silami, z napor, ki jih zmore delavec, ko postane sam svoje sreče kovač, sam svoj gospod na resnično svoji zemlji.

Toda obnova ni bila najtežja naloga. Treba se je bilo otresti gospodarske zaostalosti. Zaradi nerazvitega, primitivnega gospodarstva je bila predvojna Jugoslavija med najbolj zaostalimi državami v Evropi. Leta 1939 je proizvajala na prebivalca 389 kg premoga, 6 kg železa, 15 kg jekla, 70 kWh električne energije, 0,06 kg nafte. Prav tako zaostalo je bilo kmetijstvo, od katerega je živelo nad 75% prebivalcev in je bila tudi v tem oziru Jugoslavija med zadnjimi v Evropi.

Končno je treba vedeti, da je bila stara Jugoslavija izrazito polkolonialna država. Okrog 52% vse industrije je bilo v rokah tujega kapitala. Čim pomembnejša je bila panoga, tem bolj je v njej prevladoval tuji kapital, n. pr. v strojni industriji ga je bilo 81,69%, v kemični 78,40%, v metalurški 77,55%, v tekstilni 61,45%, celo v lesni 58,64%. Slika je popolnejša, če upoštevamo, da je bilo leta 1938 zaposlenih v Jugoslaviji okrog 140.000 tujcev, ki so v pretežni večini zavzemali vodilna mesta v industriji in gospodarstvu. Pustiti še naprej takšno stanje, bi pomenilo, odreči se krvavo priborjeni svobodi.

Treba je bilo krepko poprijeti za delo, osredotočiti vse sile in sredstva na reševanje teh nalog, na zgraditev in razvoj energetskih virov, rudarstva, metalurgije in strojne industrije kot

solidnih temeljev gospodarskega razvoja in nove svobode delovnega človeka. Tem namenom primerno je bilo organizirano državno gospodarjenje s tovarnami, rudniki, s proizvajalnimi sredstvi, ki so postala splošno ljudsko premoženje. Toda čeprav je v tem prvem obdobju država neposredno gospodarila po svojih organih in aparatu, se je razvijalo aktivno neposredno sodelovanje delovnih ljudi, se je vedno bolj uveljavljala sproščena ustvarjalna vzpodbuda delavcev v gospodarstvu. Agrarna reforma, nacionalizacija so bili ukrepi, ki so potrjevali živo in globoko zavest, da gre za zgraditev lastnega doma, za življenjske interese delovnega človeka.

Že v obdobju obnove in kasneje se je razvilo in zelo močno razmahnilo sodelovanje, ki ga poznamo pod imenom »tekmovanje«. Ime pravzaprav niti ne pove prave vsebine. Tekoče gospodarske načrte so sicer izdelovali in predpisovali v tem obdobju graditve osnov gospodarskega in družbenega razvoja posebni državni načrtovalni (planski) organi. Toda že v teh organih (načrtovalne komisije) so bili člani iz vrst delavcev. Važneje pa je bilo, da so bili ti načrti predmet izredno žive delavnosti sindikalnih organizacij in delovnih kolektivov. Proučevali so jih in iskali najprimernejše pogoje, načine in sredstva, da bi jih izpolnili kar najbolje, kar najbolj racionalno, čim uspešneje. Delovni kolektivi so izvrševanje tudi nadzirali. Na obratnih, oddelkovnih sestankih, na proizvodnih posvetovanjih in konferencah so delavci razpravljali o vseh vprašanih dela, delovnih pogojev in gospodarjenja, o organizaciji, storilnosti in kakovosti dela, o proizvodnih stroških, o nagrajevanju. Obravnavane so bile napake, pomanjkljivosti, izkušnje itd. Najboljše delavce so odlikovali in jim priznavali častni naslov udarnika. Raslo je zanimanje delavcev za delo, za napredek proizvodnje, za razvoj tovarne sploh. Njihovo delo ni bilo samo disciplinirano izpolnjevanje odrejenih del in nalog. Vedno bolj se je kazala lastna ustvarjalna prizadevnost proizvajalca, ki čuti in spoznava nov položaj, ki ga ima v novo nastajajočem družbenem redu. Rastel je v njem občutek — odgovornega gospodarja. Vsa ta ustvarjalna prizadevanja so bila označena z imenom — tekmovanje. Sodelovanje je zajemalo vedno širša področja gospodarjenja, v katerem so se delavci seznanjali s problemi gospodarjenja. Izredno važno vlogo so imele pri tem sindikalne organizacije. Bile so pobudnik in organizator mnogih akcij za kar najboljše gospodarjenje. Njihov namen je bil po eni strani zagotoviti, da se čimprej zgrade gospodarski temelji za vsestranski razvoj in napredek, po drugi pa omogočiti delavcu, da se usposablja in uveljavlja kot proizvajalec, ki dela in tudi gospodari. To je bila nova, a neogibna naloga delavskih sindikatov. To niso več organizacije mezdnih delavcev, temveč organizacija delavcev, ki imajo svojo oblast, svojo državo in ta služi koristim delovnih ljudi ter se bori zoper pojave izkoriščanja, zaostalosti.

Zaradi take vloge so imele sindikalne organizacije v podjetjih pravico dajati direktorjem predloge za povečanje storilnosti dela, boljše organizacijo dela v podjetju, izboljšanje delovnih in življenjskih pogojev, o personalnih vprašanih. Po sindikalnih organizacijah se je razvila vrsta raznih oblik, po katerih so delavci vedno bolj neposredno sodelovali pri reševanju mnogoterih gospodarskih zadev: ustanovljene so bile razne

komisije in sveti (n. pr. komisije za delovne norme, tarifne komisije, komisije za zaščito dela, tovariška razsodišča, sveti za delovno silo, sveti za strokovne delavske kadre, personalne komisije itd.). V njih so sodelovali delavci in z obravnavanjem posameznih zadev spoznavali razna področja gospodarjenja.

Januarja 1950. leta je sodelovanje doseglo svoj vrh. Na pobudo sindikatov so se v podjetjih začeli ustanavljati — delavski sveti. Niso še sicer imeli pravice odločanja. Bili so še vedno posvetovalni organi. Toda njihova pravica in dolžnost je že bila obvezno sodelovati pri reševanju vseh najvažnejših gospodarskih vprašanih podjetja, zasledovati napredek proizvodnje in dela v podjetju. Direktor je bil še edini odločujoči organ v podjetju. Toda bil je že dolžan upoštevati pripombe in predloge delavskega sveta. Če se z njimi ni strinjal, jih je smel sam po svoji presoji zavrniti. Takle predloge je moral predložiti višji direkciji, da je ta odločila o njihovi obveznosti. Izoblikoval se je torej nov voljeni organ delovnega kolektiva.

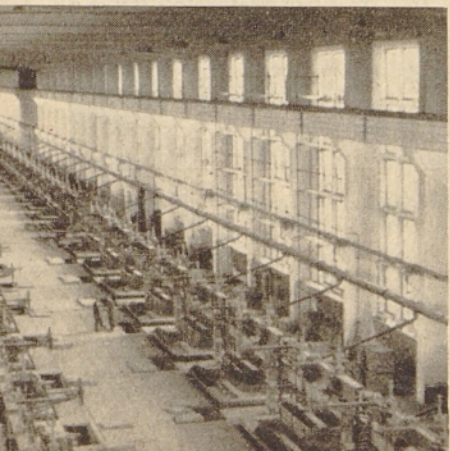
Njihov polletni obstoj in delovanje sta razkrila, da so dozoreli pogoji za odločilni korak, da namreč delovni kolektivi sami neposredno prevzamejo gospodarjenje v svoje roke. Ta korak je bil storjen z zakonom o gospodarjenju z državnimi gospodarskimi podjetji. Njemu so v naslednjih dveh mesecih sledile volitve novih organov gospodarjenja: delovni kolektivi so si izvolili delavske svete in upravne odbore. Po njih so prevzeli v imenu družbene skupnosti gospodarjenje s tovarnami, rudniki, prometnimi, prevoznimi, kmetijskimi, gozdnimi, komunalnimi in drugimi gospodarskimi podjetji. Delavci so s tem korakom dokončno dosegli svoje pravice, ki pripadajo proizvajalcem in hkrati prevzeli nase tudi vse dolžnosti proizvajalca, ki proizvaja in ki s plodovi svojega dela tudi gospodari v imenu družbene skupnosti, ki mu to pravico zagotavlja, in v svojo lastno korist.

Rado Miklič

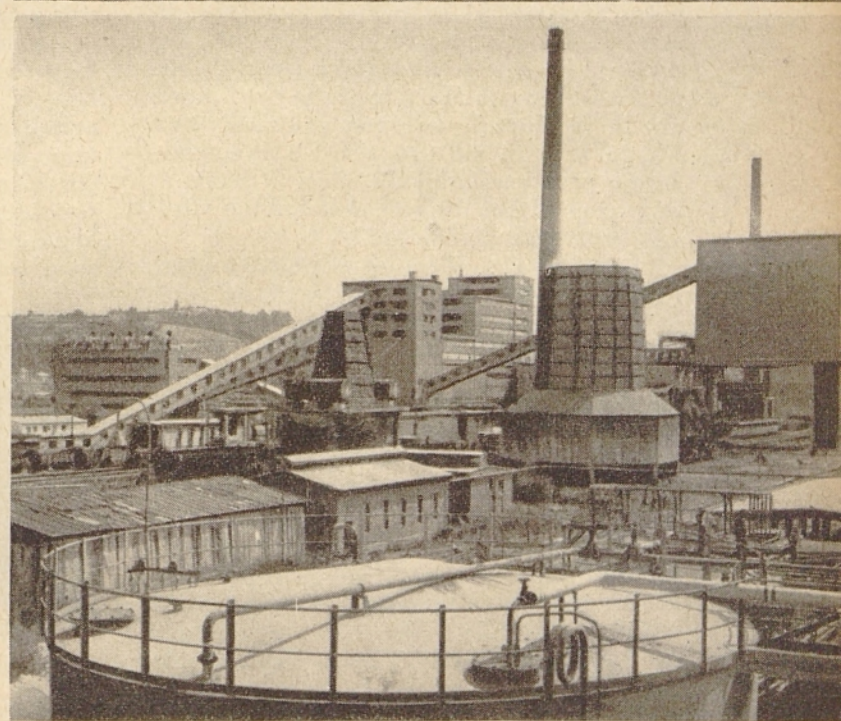
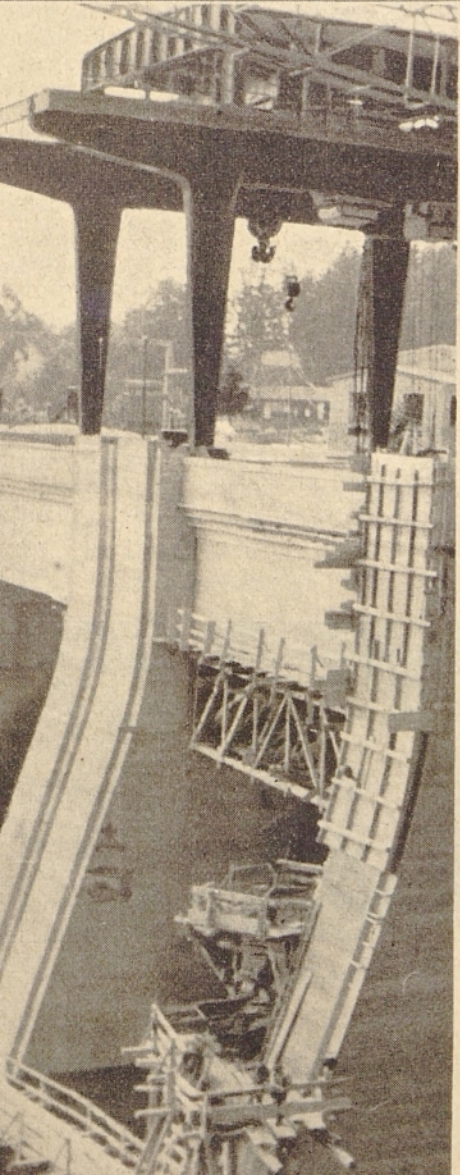
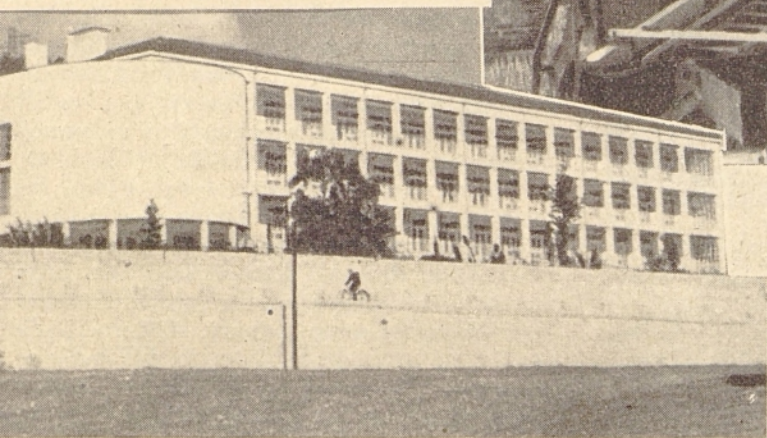
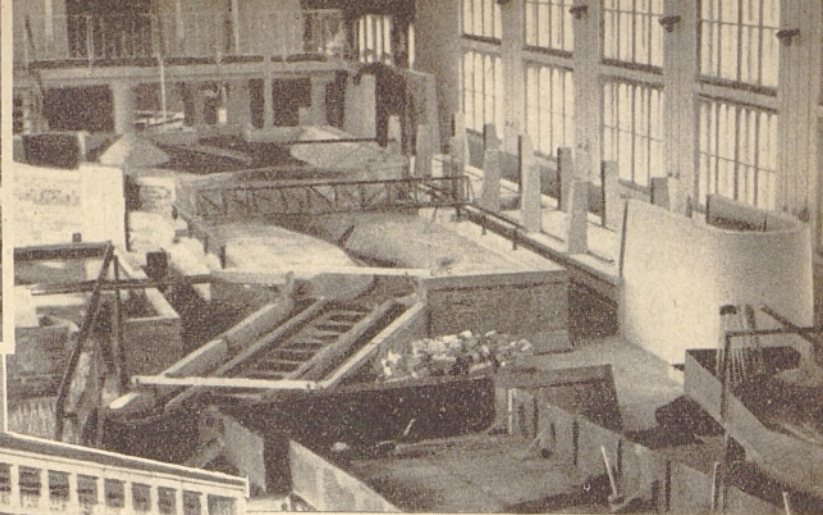
Pri gradnji vodovoda v Beli krajini tudi dekleta pridno pomagajo

1. S prostovoljnim delom je bila obnovljena opustošena domovina — 2. Zrasle so stanovanjske hiše in nove tovarne — 3. Tovarne so prevzeli delavci — 4. Zadržni domovi so zrasi po vsej Sloveniji — 5. Kar smo uvažali, delamo doma (dvorana elektrolize v Kidričevem) — 6. O vsem odloča vsak državljan sam, ko glasuje — 7. V novih modernih stanovanjskih hišah bo doraščal zdrav rod (nove stanovanjske hiše na Jesenicah) — 8. V jugoslovanskih ladjedelnih se gradijo ladje že tudi za druge države

1. Z domačimi izdelki si vedno bolj utiramo pot na inozemski trg (obdelava turbine v Litostroju) — 2. Nova bolnica v Sežani — 3. Hidrocentrala v Medvodah — 4. Stevilni znanstveni inštituti pomagajo domačim gradnjam in industriji (pogled na vodogradbeni inštitut v Ljubljani) — 5. Traktor brni po širnih združnih poljih — 6. Eden izmed velikih jugoslovanskih industrijskih objektov — koksarna v Lukavecu

V PREKMURJU JE

končno bi povedala še, da kmalu, kmalu Ravenci ne bodo več preklinjali njenih voda...

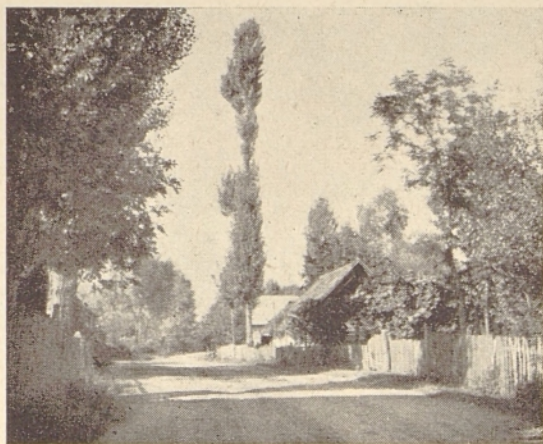
Kmalu po osvoboditvi so zapeli krampi in lopate od Bakovec do Murske Sobotе. Prekmurci so začeli kopati kanal. Da, kanal. O njem so takrat mnogo govorili, skoraj več kakor o delitvi zemlje, ki so jo vzeli veleposestnikom. Inženarji so naredili načrte za ta kanal, ki bi enkrat za vselej ugnal vodovje Mure. Toda tistim, ki bi za ta kanal morali žrtvovati svoje njive, seveda to ni bilo po volji. Končno pa so sprevideli, da drugačne rešitve ne more biti. Letos bodo dela pri kanalu končana. Štiri mostove bodo zgradili čez strugo in Ravenci bodo za vselej rešeni poplav. Melioracije so poglavitni problem Prekmurja. Okrog petnajst tisoč hektarov rodne zemlje na Ravenskem je ogrožene od poplav. Vode je enkrat preveč, drugič premalo. Poleg kanala, ki bo letos dograjen, bodo v prihodnjih letih uredili druge potoke ter izkopali omrežje namakalnih jarkov v tistih predelih, ki so prizadeti od suše.

V Prekmurju sta si podali roke davnina in sedanost.

Obiščimo lončarje v Filovcih, ki s spretnimi rokami ugnetajo glino ter oblikujejo iz nje po prastarih izročilih, ki se po krvi pretakajo iz roda v rod, vrče, sklede in ročke čudovitih oblik. V nizkih, s slamo kritih domovih, ki jih pogosto stražijo štrki, ki ponosno gnezdiijo na dimnikih, je »kolo-bar«, v katerem ugnetajo glino, poglavitno orodje na častnem mestu. V izbi je še vse tako kakor je bilo pred sto leti in še prej: poslikana skrinja, visoko postlana postelja, podobe na stenah in ogromen, prastar vežni ključ na kavljju ob vratih. Toda na očrneli, stari komodi poje radio in lončarju sveti

Iz »nove« Murske Sobotе

Značilna vaška cesta v Prekmurju

S toplo dlanjo je pomlad pobožala Prekmurje, širno, tiho deželo ob Muri in njenih pritokih. Zemlja je globoko zadihala, zadihale so vasi z nizkimi kmečkimi domovi. Veseli vrišč dece spet odmeva z dvorišč. Vmes se meša gaganje gosi in mukanje govedi. Mura se leskeče v soncu. Mura, da Mura... kako tesno je povezano z njo življenje Obmurcev. Kleli so jo očetje in dedi, ker jim je trgala in cefrala njihove njivice, požrešno goltala dragoceno zemljo, jim odjedala kruh. Tuji so trdili, da ljudje onstran Mure niso Slovenci. Da je Mura naravna meja in da onstran nje ne žive Slovenci. O, kako krepko so jim Prekmurci dokazali, da to ni resnica. Dokazali so vsem potujčevalcem, ki so prihajali mednje, tistim, ki jim jih je pošiljala stara matrona Avstrija in onim iz madžarske Pešte, da rod ob obeh bregovih Mure izvira iz tistih korenin in je Mura le naravna vez med brati. Da, tako je in nič drugače. To vam potrjujejo prekmurske pesmi, plesi in jezik, ki so ga rodovi kot dragoceno dediščino varovali in izročali potomcem.

Teče Mura... Na njej se zibljejo mlini. Plavajoči mlini, nikjer drugje jih ne vidiš, le v Prekmurju. Šepeče Mura dolgo, dolgo povest... To je povest o prekmurskih materah, rodnih kot dobra zemlja sama, to je povest o Prekmurcih, ki so kot sezonski delavci leto za letom odhajali v svet. Kam? V Francijo, Belgijo, Nemčijo, Ameriko, vsepovsod jih poznajo — te Prekmurce. Marsikaj bi še povedala Mura tistemu, ki bi znal prisluhnti njeni govorici. Povedala bi o Prekmurcih, ki so se v zadnji vojni junaško borili, nečloveško trpeli in hrabro izkravali, da bi bilo svobodnemu Prekmurju in Prekmurcem nekoč boljše in lepše. In

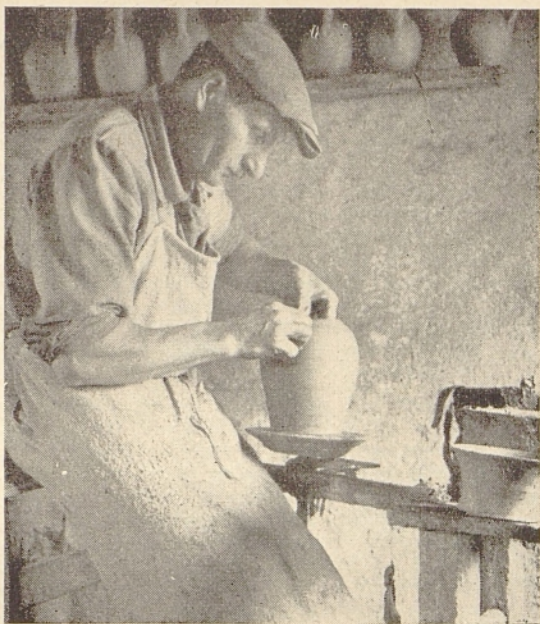
ZADIHALA POMLAD

pri delu električna luč. Da, na Ravenskem in Dolinskem, skoraj povsod danes sveti elektrika.

Murska Sobota, ki je bila pred dobrim desetletjem še nekakšna velika vas, je postala po osvoboditvi upravno in kulturno središče Prekmurja. Dobila je mnogo novih modernih zgradb v središču in okolici. Proti Krogu in Črnelavcem so v nekaj letih zrasla naselja modernih stanovanjskih hišic. Od javnih gradenj pa so najpomembnejše gradnja bolnišnice v Rakičanu, razširitev operacijskega oddelka v Soboti, gradnja šestnajststanovanjske hiše, nove kino dvorane, nove gimnazije, novega gasilskega doma, tovarne mlečnega prahu, povečanje tovarne perila, gradnja nove razdelilne postaje za elektroenergijo itd.

Še marsikaj bi lahko zvedeli o Prekmurju. Poslušajte, kaj vam bo povedala Mikloševa maminka. Bila je bolna, hudo bolna, skoraj slepa. Trahom — so ji povedali zdravniki. Trahom, to je bila šiba, ki je šibala Prekmurce dolgih sto let. Stari in mladi, otroci in odrasli so bili bolni na trahomu. Nekateri so se zdravili, večina pa ne in tako je bilo trahomašev vedno več in več. Tudi Mikloševa mamka si je mislila, da tako pač mora biti, da je to pač »kazen božja« in se ni zdravila. Potem pa je prišel v Prekmurje mlad zdravnik iz Ljubljane dr. Pečan, ki je začel ljudem dokazovati, da trahom ni kazen božja in je napovedal energičen boj boleznim. To je bilo leta 1930. Prekmurje je dobilo nov zdravstveni dom in v njem centralni protitrahomski oddelek. Šest let se je požrtvovalni zdravnik trdo bojeval z boleznijo ter obenem s predsodki in zaostalostjo bolnikov, potem pa je moral po silni razmer zapustiti Prekmurje in bolezen je spet napredovala.

Po osvoboditvi se je dr. Pečan vrnil in ljudska oblast mu je vsestransko pomagala, da se nevarna bolezen zatre. Ustanovljenih je bilo 16 trahomskih postaj in 50 vaških postaj, kjer so se sistematično opravljali pregledi in zdravljenja obolelih. Leta 1945 so našli 11.000 bolnikov, v preteklem letu pa jih je od tega velikega števila ostalo le še 300 in še stanje teh se stalno izboljšuje. Med ozdravelimi je tudi Mikloševa maminka, ki vsakomur rada pripoveduje, kako jo je »dobri doktor« ozdravil in pregnal s Prekmurja »šibo božjo«.

Lončarstvo je prastara obrt v Prekmurju, ki se podeduje iz roda v rod

Pomlad je v Prekmurju in bohotno so vzcvetele lepe jabolane na novem nasadu, ki ga je na 7 ha zemlje uredila kmetijska zadruga v obmejni vasi Čepinci. Vsi zadrugi so ponosni na ta nasad, ki sodi med najbolj vzorno urejene in bo letos dal prve plodove. V Čepincih imajo tudi lep zadrugi dom. Toda ne le v Čepincih, tudi v Tišini in Gradišču so si postavili lepe zadrugi domove, v Borecih pa so si zgradili gasilski dom. Skupno upravljajo kmetijske zadruge v Prekmurju 32 zadrugi domov.

Pa obiščimo ob koncu še »bele rudarje« v Lendavi. Lendava leži ob vznožju Lendavskih gorc na prostranem Prekmurjem polju in ima prastaro zgodovino.

Toda vsa ta zgodovina spada v davnino. Danes žive tu »beli rudarji«, to so možje in fantje iz okoliških vasi — iz Petišovec, Čentibe, Dolge vasi, Lakoša, Središča in drugod, ki črpajo iz plodnih neder Prekmurskega polja belo zlato — nafto. Visokih vrtnih stolpov — železnih velikanov, ki so značilni za Lendavo, je vsako leto več in strokovnjaki pravijo, da jih bo lahko še več in več. Nimajo lahkega dela »beli rudarji«, toda njihov trud je dobro plačan.

Ob vznožju čentibskih gorc so v zadnjih letih zrasla cela naselja modernih stanovanjskih hiš. V njih žive družine »belih rudarjev«, to je nova Lendava — novo Prekmurje...

Ina Slokan

III. LJUBLJANSKI FESTIVAL

Videti je, da se je zamisel ljubljanskih festivalov zasedla v svoji tradiciji. Misel je lepa, plemenita: opozarjati domači in tuji svet na dokaze slovenske kulturne ustvarjalnosti in poustvarjalnosti. Spoznali smo, da ima Ljubljana nedvomne pogoje za organizacijo takšnih festivalov. Ti pogoji so umetnostnega, zemljepisnega in turističnega pomena. Ni pa namen tega sestavka razčlenjevati te pogoje, ki so že izdarna dognani. Bolj bi utegnile zanimati naše rojake nekatere posebnosti ter zanimivosti, ki jih kaže obsežni program letošnjega festivala v Ljubljani.

Predvsem bi vas, dragi rojaki, nedvomno zanimalo, da je letošnji III. Ljubljanski festival sestavni del nestetih prireditev in slavnosti, ki se bodo vrstile v okviru proslave desetletnice, kar je bila Ljubljana, prestolnica Slovenije, osvobodjena po partizanskih čefah krutega, krvavega okupatorskega jarma. Ljubljanski festival bo trajal od 11. junija do 14. julija. Vseh festivalnih prireditev bo 28. Med temi bo 5 dramskih predstav, 3 operne, 3 baletne, 4 folklorne, 4 operno koncertne in 9 koncertnih. Zagotovljeno je sodelovanje najboljših umetnostnih in folklornih skupin pa tudi solistov iz vse Jugoslavije. Med temi so nekateri, ki so zasloveli tudi v inozemstvu in ki stalno nastopajo v tujem svetu, kjer so si pridobili izredna priznanja.

Med ansambli naj omenimo poleg ljubljanske opere in Slovenske filharmonije predvsem balet beograjske opere, ki je najboljši v državi. Izvajal bo sloveča baleta P. I. Čajkovskega »Lobodje jezero« in S. Prokofjeva »Romeo in Julija«. Od koncertnih skupin naj opozorimo na najkvalitetnejše simfonično telo v Jugoslaviji, t. j. na Državni simfonični orkester v Zagrebu, ki bo nastopil pod vodstvom dirigenta prof. F. Zauna iz Gradca z znamenito Beethovovo IX. simfonijo. Sodelovali bodo najboljši solisti zagrebške opere in dva najboljša zagrebška pevška zbora.

Že čujemo, kako nas vprašujete: Kaj pa folklor? Tudi v tem pogledu vam, ljube sestre

in bratje preko morja, lahko postrežemo z najboljšimi novicami. Proč v kulturni zgodovini Ljubljane se bo zgodilo, da bodo v okviru III. Ljubljanskega festivala nastopili vsi štirje najboljši folklorni ansambli Jugoslavije, ki so razširili sloves domovine in našega folklornega bogastva tudi v zunanjem svetu. Tako bo n. pr. beograjsko »Kolo« sodelovalo dne 17. junija z izbranimi srbskimi narodnimi plesi in pesmimi, »Tanec« iz Skoplja, ki je že na lanskem festivalu žel ogromno priznanja, dne 1. julija z makedonskimi folklornimi točkami, »Lado« iz Zagreba dne 5. julija s hrvaškimi ter bosanskimi, »France Marolt« iz Ljubljane pa 21. junija s slovenskimi plesi. Seveda se je odzval povabilu prirediteljev III. Ljubljanskega festivala tudi naš priljubljeni »Slovenski oktet«, ki bo podajal na svojem koncertu 22. junija povsem nov pevski program.

Festivalne prireditve bodo predvsem v Križankah, kjer je naš mojster Plečnik zasnoval pravi biser letnega gledališča. Proč del tega gledališča, nekakšno predvežje, je že končan. Sedaj urejujejo posebno festivalno gostišče, ki bo v času festivalnih prireditev zelo dobrodošlo. Na vrsti je urejevanje obsežnega vrta ob Emonski in Cozovi cesti, kjer bo pravo letno gledališče in kjer bodo malone vse najpomembnejše prireditve III. Ljubljanskega festivala. Na tem prostoru, ki se bo vzpenjal v terasah, bo prostora za nad 1400 sedežev. Za primer neugodnega vremena pa je zagotovljen nemoten potek festivalnih prireditev v Ljubljanski Operi, Drami in v Unionski dvorani.

To so le bežni, zgoščeni obris letošnjih festivalnih slavnosti v Ljubljani. Prav bi bilo, če bi naši izseljenci ob svojih obiskih v domovini uporabili priložnost, da si ogledajo vsaj nekatere festivalne prireditve, ki jih nedvomno utegnejo zanimati. Naj ob sklepu sporočimo še veselo novico, da bo poseben poseben festivalni večer našim partizanskim pesmim, ki jih bodo peli naši Kosovelovci in partizanski invalidi pod vodstvom partizanskih dirigentov Rada Simončiča in Radovana Gobca na koncertu dne 30. junija, ki bo v Križankah.

Dismi iz Prekmurja sorodnikom v tujini

Jose Sobočan

Sao Paolo, Brazilija
Rue Cujeba 245

Dragi striček!

Jaz sem hčerka Vaše sestre Marije, doma v Nedelici. Stara sem 16 let in hodim v šolo v Veliko Polano. Obiskujem gimnazijo. Učim se zelo lahko. Veselita me dva poklica: učiteljski in jezikoslovje. Ne vem še, za katerega se bom odločila. Vesela bi bila, če bi tudi vi letos kaj prišli na obisk v svoj stari kraj in nas obiskali tu v Polani.

S pozdravom in spoštovanjem

Vera Fortun,
Nedelica 116, Turnišče

Anton Žižek

Mile 33, Robb
Alfa Canada

Dragi oče!

Tudi jaz hodim v gimnazijo v Veliki Polani. Imamo mnogo učenja. Vseh predmetov se rad učim, posebno me zanima zgodovina. Doma se imamo po stari navadi. Mala Trezika je pridna deklica. Pridite tudi vi, ljubi oče, domov pogledat, da boste videli, kako napreduje naša občina.

Sprejmite mnogo prisrčnih pozdravov od Vašega sina

Jožefa Žižek,
Mala Polana, Črensovci

Večni popotnik Tone Jankovich je umrl

Med našimi naprednimi rojaki v Ameriki je bilo in je še več zavednih mož, ki so posvetili vse svoje življenje širjenju naprednega slovenskega tiska po naselbinah ameriških Slovencev. Hodijo iz kraja v kraj in obredejo vsako slovensko ali celo jugoslovansko hišo. Tako širijo napredno misel, zbirajo naročnike za liste, pobirajo naročnino, iščejo oglase in omogočajo izdajo ali obstanek listov, knjig in koledarjev, slavnostnih izdaj itd., prodajajo knjige, koledarje, vstopnice in delnice za nove slovenske domove itd. itd. Marsikje bi ne bilo slovenske lista ali knjige, če bi ne bilo teh — pravijo jim — večnih popotnikov. Najbolj znana med njimi sta bila Tone Zornik in Tone Jankovich. Prvi, Tone Zornik, je umrl konec lanskega januarja (glej »Rodno grudo« št. 3/54), a tudi Toneta Jankoviča — žal — ni več. Umrl je v Clevelandu 15. marca t. l. To je spet izredno hud udarec za življenje ameriških naprednih Slovencev in težko bo nadomestiti te izgube.

Tone Jankovich, doma s kamnitega Krasa (rojen v Preložah pri Sežani), je bil videti grča. Lani, 5. junija, je praznoval 70-letnico in ob tej priložnosti so vsi njegovi številni prijatelji in znanci želeli še dolgo let njegovega dela. Žal te želje niso izpolnjene. 45 let je, kar je Tone prišel v novo domovino in 45 let je zastopal napredni tisk, od tega kar 38 let Prosveto. Tone Jankovich je posebno deloval najprej za Glas Svobode, zatem za Enakopravnost, nato za Prosveto in Glas Naroda, zelo mnogo za Proletarca, za Ameriški družinski koledar, za Majski glas, Cankarjev glasnik, knjige Književne matice SNPJ ter Prosvetne matice JSZ, za izseljenski koledar itd. itd. Prosveta mu je bila pri srcu kakor otrok lastne krvi.

Pri vsem tem pa je bil Tone delaven tudi v mnogih slovenskih naprednih organizacijah ter je bil marljiv sotrudnik in dopisnik Prosvete in drugih naprednih listov. Ker je mnogo potoval, je mnogo videl in doživel in so bila njegova poročila zelo zanimiva. Predvsem je delal v družstvih SNPJ in zelo delaven je bil v socialističnem klubu v Clevelandu. Več let je bil tajnik Slovenske čitalnice v Clevelandu in ima skupno z Johnom Zaicem velike zasluge za obstoj te knjižnice. Prav tako je že od ustanovitve v letu 1913 sodeloval pri Slovenski zadružni zvezi v Clevelandu in je zanjo napisal mnogo vzpodbudnih besed.

Bil je tudi predsednik podružnice Slov. am. narodnega sveta (SANS) št. 48 v Clevelandu, ki je sama zbrala za pomoč domovini 50.000 dolarjev.

Tonetovo delo je bilo tako ogromno, da ga je težko opisati na majhnem prostoru. Če samo

pomislimo, koliko dopisov je napisal za napredne liste (vse seveda brez honorarja), koliko vstopnic je prodal za razne prireditve, koliko tisočih listkov za razne zabave, koliko naročnikov je dobil in koliko naročnin pobral, koliko oglasov je pridobil, koliko knjig in koledarjev je prodal, ki bi sicer ne bili prodani, kolikokrat je bil prvak v raznih kampanjah (tudi v sedanji Prosvetini je imel že drugo mesto in je še nabiral), kolikih sej se je udeležil, kolikih prireditev, kolikokrat je na njih govoril, koliko kljuk je pritisnil itd. itd. — si vsaj malo lahko predstavimo njegovo prizadevnost. Taki možje so res junaki dela med ameriški rojaki, dasi njihovo delo morda ni tako zelo vidno; je pa eden od stebrov, na katerih temelji vse društveno in kulturno življenje naših rojakov preko velike luže.

Izguba naprednega, agilnega rojaka Toneta Jankoviča iz Clevelanda je tudi Slovensko izseljensko matico in uredništvo »Rodne grude« močno prizadela. Ob tej priložnosti izražamo globoko sožalje glavnega odbora Slovenske izseljenske matice pokojnikovi družini. Prav tako velja naše sožalje Slovenski narodni podporni jednoti, še posebno pa upravi in uredništvu »Prosvete«, ki je z njim izgubila dolgoletnega zvestega sodelavca in zagovornika.

Cvetko A. Kristan

Oton Zupančič

Ornitev

*Pod zeleno goro,
leži ravno polje,
po ravnem, širnem polju tam
mi bela cesta gre.*

*In vije se naprej,
tam čez šumeči les —
v uho prinaša vetrček
lahak šepet peres.*

*Temna je senčica,
in v gozdu mah mehak
me vabi: tu si odpočij
in sanjaj sen sladak.*

*Oprosti — danes ne,
čeprav zdaj prvič spet
posetil sem te, znanec-gozd,
za mnogo, mnogo let.*

*A zdaj se mi mudi,
da vidim skoro nje —
vem: cel dan gledat hodijo,
kdaj pridem vendar že.*

Domovina

Peter Kamperdijk iz Amsterdama v Holandiji, novi štipendist Slovenske izseljenske matice

HOLANDIJA

Prizadevni tajnik društva »Edinosti« rojak Albin Šibret se je pred nekaj meseci hudo ponesrečil s kolesom, da je moral tri mesece ležati v bolnišnici. Zdaj smo zvedeli, da se mu je stanje toliko zboljšalo, da se je lahko vrnil domov. Slovenska izseljenska matica iskreno želi, da bi čimprej popolnoma okreval.

»ZDA

35-LETNICA PEVSKEGA ZBORA
»JADRAN«

Letos praznuje pevski zbor »Jadran« iz Clevelanda 35-letnico obstoja. Ustanovljen je bil 10. junija 1920. Med ustanovniki so bili rojaki Albin Praprotnik, Gustav Kabay, Mike Podboy, Frank Kalin, Frank Hayny in Toni Ukmar. Pevski zbor »Jadran« je že po enem letu obstoja podpisal 15 delnic za vsoto 1.500 dol. za Slovenski delavski dom na Waterloo Rd. Ob otvoritvi Slovenskega delavskega doma leta 1927 je zbor nastopil na novem odru z lepim koncertnim programom. Člani in članice pevskega zbora »Jadran« imajo veliko zaslug za

Slovenski delavski dom, za podpora društva in splošno kulturno delovanje v slovenski naselbini v Collinwoodu. Med najzaslužnejšimi člani zbora so Cesnikove sestre, ki sodelujejo pri zboru že od ustanovitve ter njihov brat Fric. Dalje moramo med najbolj prizadevnimi imenovati rojake in rojakinje Zofi, Vida in Bety Kapel, Florence Slabe-Yeraj, Jennie in Tony Prime, George Marolt, Luis Smerdel, Frank Bittenc, Peter Tomšič, Florence Unetič, Bety Resnik-Novak, Wilma Tobias-Glažar. Ob 35-letnici pa se člani s toplimi mislimi spominjajo tudi tistih članov, ki so odšli tja, od koder ni vrnitve. To so rojaki Mike Podboj, Frank Kalin, Frank Hayne, Toni Ukmar, Frank Gubanc, Anton Dolgan, John Pavlin, Frank Stanonik, Frances Wolf, Joe Zele, Frank Jeleršič, Tony in Rozi Gubanc.

BRIDKA OBLETNICA

Dne 8. marca je minilo 47 let od velike katastrofe v Collinwoodu, v kateri je v velikem požaru, ki je zajel tamkajšnjo šolo, izgubilo življenje 63 otrok in dve učiteljici. Med temi je bilo veliko slovenskih otrok, ki so pokopani v skupnem grobu, ki ga krasi lep spomenik.

SMRTNE NESREČE SLOVENSКИH ROJAKOV

Med 25 žrtvami velikega požara v Barton hotelu v Chicagu je bil tudi slovenski rojak Charles Butala, star 43 let. — Konec januarja je zasulo in ubilo štiri rudarje v rudniku Landsbury v Black Diamondu v državi Washington.

Med njimi je bil tudi rojak Frank Šteblaj, star 57 let, doma iz Žužemberka na Dolenjskem. Pokojnik zapušča v Washingtonu ženo, dva sinova in hčerko, v Jugoslaviji pa brata. — V februarju se je smrtno ponesrečil v Cornwaldu, v Pennsylvaniji pri avtomobilski nesreči 25-letni sin rojaka Cirila Wizarja.

Velika nesreča je prizadela tudi znano slovensko družino Johna in Mary Razpet v Detroitu, Michiganu. Njun edini sin

29-letni John, ki je kot pilot kapetan služil pri letalski bazi Sewart v Tennesseeu, se je pri izvrševanju svoje službe smrtno ponesrečil. Ponesrečeni John Razpet se je zelo hrabro izkazal v zadnji vojni in je bil večkrat odlikovan.

Nesreča, ki je prizadela s smrtjo edinega sina Razpetovo družino, je še tembolj žalostna zato, ker se je tudi oče pred 40 let hudo ponesrečil pri delu v rudniku in je pri tej nesreči ohromel. Smrtno ponesrečeni mladi letalec zapušča ženo in tri majhne otroke.

IZ KULTURNE DEJAVNOSTI NASIH ROJAKOV V CLEVELANDU

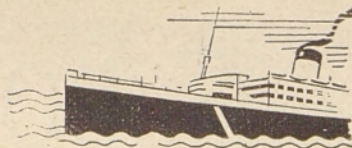
V aprilu sta bila v Clevelandu dva lepo uspela koncerta. Prvega je priredila Glasbena matica 17. aprila, drugega pa 24. aprila društvi »Slovan« in »Adrijac«. 1. maja je priredilo koncert društvo »Triglav«, Glasbena šola, ki jo vodi prizadevni rojak Anton Šubelj, pa skupno z Glasbeno matico pripravlja opero »Figarova svatba«, katere premiera bo 15. maja. Rokjak Šubelj ima res mnogo zaslug za slovensko kulturo v Clevelandu, saj je tam duša slovenskega glasbenega življenja. Nedavno je bil v Clevelandu ustanovljen tudi nov mladinski zbor, ki ga vodi rojak Šubelj, kjer poučuje tretjo generacijo slovenske krvi lepih slovenskih narodnih pesmi.

SLOVENSKA ZADRUŽNA ZVEZA V CLEVELANDU

Slovenska zadružna zveza, ki je bila ustanovljena že leta 1913 in je dejansko konsumna zadruška clevelandskih Slovencev, je imela v februarju 1955 svoj občni zbor. Zdaj ima dve prodajalni in lastno poslopje na 152. cesti. Zadruška deluje kljub vsem mogočim oviram ter naspotovanju zasebnih trgovcev in kapitalističnih trgovskih velepodjetij dobro in je za naše rojake koristna ustanova. Obstoja že 42 let in je preživela že marsikatero zadružno pa tudi kapitalistično trgovsko podjetje.

na tujih tleh

KONCERTI IN PIKNIKI

Pomladanska koncertna sezona je tu. Devet clevelandskih pevskih zborov pridno tekmuje med seboj za kar najboljši spored, kajti posetniki naših kulturnih prireditev so zelo razvajeni. V pevskih zborih se udeležuje precej naše mladine, dočim tega ne moremo trditi o dramskih zborih. Zato so tudi igre precej redke.

V poletnem času pa naša društva prirejajo piknike ali izlete v prosto naravo. V tem oziru je najbolj priljubljen slikoviti park in moderno urejeni prostori društev SNPJ v bližini Clevelanda. Zato so vse nedelje oddane že eno leto naprej. Torej, kot vidite, imamo v naši metropoli obilo duhovnega in tudi telesnega razvedrila.

Frank Cesen

CLANSKA KAMPANJA VPZ BLED V KIRKLAND LAKE, CANADA

V Kirkland Lake v Kanadi obstoji že 20 let Vzajemna podpornica zveza (VPZ) »Bled«. To je največja organizacija kanadskih Slovencev, ki je izplačala svojim članom že 145.000 dolarjev bolniških podpor, a za umrlimi člani in članicami so njihovi svojci dobili 11.000 dolarjev pogrebne. Premožnja ima

VPZ »Bled« skupno 51.550 dolarjev. Zdaj je razpisala VPZ »Bled« kampanjo za pridobivanje novih članov, ki bo 30. IV. 1955. Svojim članom nudi VPZ bolniške podpore po štirih razredih (po mesečnih prispevkih), poleg tega pa še 250 dolarjev posmrtnine. Če pa član doplača mesečno 50 centov, ima pravico tudi do 500 dolarjev pogrebne. Precej kanadskih Slovencev pa je tudi včlanjenih v društvih SNPJ.

KONCERT V KIRKLAND LAKE, ONT.

Pevsko in dramsko društvo »Triglav« v Kirkland Lake v državi Ontario (Kanada) je imelo v soboto, 19. februarja 1955 veselico s koncertom v Irski dvorani. Koncert so obiskali tamošnji Slovenci, Hrvati in tudi drugi Slovani, ki so jim prireditve našega »Triglava« priljubljene.

ARGENTINA

LEP USPEH SLOVENSKEGA DELAVSKEGA PODPORNEGA DRUŠTVA »EDINOST«

Ob novem letu je odbor Slovenskega delavskega podpornega društva »Edinost« v Cordobi dvignilo vknjižbo 57.000 dolarjev, za katero se je zadol-

Rojakinja Jo Mišičeva iz Clevelanda, predsednica publicističnega odseka pri Glasbeni matici v večerni toaleti, katere gornji del je izdelan po stari sliki iz ljubljanskega muzeja

žilo pred dvema letoma. S tem dnem je društvo postalo edini gospodar zemljišča in poslopja na calle Padre Lozano Norte 267 v Cordobi. Vsekakor je to velik in zelo lep uspeh, ki se ga ne vesele le naši rojaki, člani društva iz Argentine, temveč tudi rojaki iz drugih dežel po svetu, saj dokazuje, da so naši rojaki v Cordobi res zavedni in tesno povezani s svojim društvom. K lepemu uspehu iskreno čestitata tudi uredništvo »Rodne grude« in Slovenska izseljenska matica.

DVE POROKI

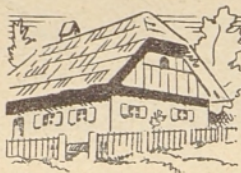
V Floridi se je poročil Avgust Rebec, sin znane družine Avgusta in Zofke Rebec iz Villa Adelaide. Za ženo je vzel Marijo Ester Rodriguez iz Floride. Svatovali so na ženinovem domu po starem slovenskem običaju in na mizah ni manjkalo potic, krofov in drugih domačih dobrot in seveda tudi pijače ne.

Rojak Rudolf Mozetič se je oženil z brhko rojakinjo Rozino Heleno Mauričevo, katere oče je zelo aktiven sodelavec v slovenski naselbini v Cordobi in lastnik znane krojačnice »La Estrella«. Obema paroma želi mnogo sreče uredništvo »Rodne grude«.

Rojakinja Mary Gnidic, rojena Zobec, doma iz Dolenje vasi pri Ribnici, je nedavno v Ely, Minn. praznovala svoj 80. rojstni dan. Fotografirala se je s hčerkami, ki so se zbrale, da čestitajo matici k lepemu jubileju

DOM IN DRUŽINA

Ohranimo našo lepo narodno nošo

Fanči Sarf

STARA NOSA IZ OKOLICE VINICE V BELI KRAJINI

Pravijo, da so Belokranjci dobili ime po svoji beli noši iz domačega platna. Statve za tkanje platna so bile stoletja sestavni del vsakega hišnega inventarja v Beli krajini.

Pri tej enotni beli noši pa je nadvse zanimivo, da v nobenem drugem predelu Slovenije niso poznali toliko variant in posebnosti pri noši kakor prav v Beli krajini. Često so se po noši razlikovali prebivalci ene vasi od sosedov v drugi vasi. Izmed teh številnih in različnih si bomo danes poglobljeje ogledali nošo iz Preloke pri Vinici iz sredine 19. stoletja. Prihodnjic pa vas bomo seznanili s staro ljudsko nošo iz Predgrada v Poljanski dolini ob Kolpi. Omenjeni belokranjski noši se med seboj bistveno razlikujeta.

Sedemdesetletna Radovička iz Preloke pri Vinici se še dobro spominja svoje mame, ki je nosila platneno krilo z životkom ali po belokranjsko »robačo z ramenicama«. Do gledanja segajoče krilo je bilo sešito iz štirih pol konopnega platna in je bilo v pasu drobno nabrano. Tak nabirek so Belokranjke imenovalle »bor«. Čez životek je imela oblečeno »opleče«, nekakšna jopica do pasu s širokimi rokavi. Opleče so natakale čez glavo ter ga pod vratom zavezovale z »vuzalico«. »Bor« okoli vratu je opleču dajal pečat stare noše. »Zastor« (predpasnik), ki je bil sešit iz dveh pol platna in pri stari noši ni segal mnogo čez kolena, je prav tako imel v pasu »bor«. Važen sestavni del je bila še »tkanica«, okoli dva in pol metra dolg ozek pas, ki ga je mati privezovala večkrat okoli pasu. Lase je nosila počesane »na razgrebico« (prečka po sredini glave), kite pa ovite okoli glave. Na glavi je imela najprej tanko

belo vezeno pečo, čez to pa nekoliko manjšo svileno ruto. Oboje je zavezovala pod vratom tako, da so se izpod rute videle bele čipke. Na nogah je imela do pod kolen segajoče

bele nogavice, nato pa »papuče«, pleteno in s platnom obšito obuvalo.

Ko se je Radovička pred 50 leti poročila, je bila v navadi že novejša, nekoliko drugačna noša. Krilo ni imelo životka, namesto »bora« so bile povsod širše položene gube, opleče je imelo spredaj gumbe in robove, predpasnik je bil daljši. Ob nedeljah si je Radovička, kakor druge žene, pripenjala na prsi v dva pušlja zavezan pisan svilen trak in tudi po hrbtu sta visela dva konca takega traku. Obula je »pančice«, obšite z usnjem.

Poročene žene so se od neporočenih ločile po »zaglavcu«, posebni rdeči bombažasti rutici, ki so jo na svojstven način pritrdile na tilniku h kitam, v ta namen spletenim v »rôge«.

Moški so nosili precej dolgo srajco »robačo«, ki je visela čez »gače« (hlače). Srajco so prepasali s »čemerjem«, pasom z odprtino, ki rabi namesto žepa

za shranjevanje tobaka in noža. Okoli vratu so zavezovali živobarvno ruto, na glavi pa so nosili temen klobuk »kriljak«. Preko belih nogavic so najraje obuli škornje, poleti pa tudi opanke. Če je imel mož preko rame obešeno še običajno torbo, so vedeli, da gre na pot.

*

TELECJI ZREZKI NA STOTI NACIN

Zrezke potolčemo, osolimo, na eni strani povaljamo v molki ter na vroči masti na obeh straneh zlatorumeno zapečemo. Nato jih vzamemo iz masti, zložimo v venec na rob toplega servirnega krožnika. Na preostali masti prepražimo dve sesekljani sardeli, dodamo za oreh presnega masla in 3 žlice vode, hitro prekuhamo in zlijemo to omako preko zrezkov. Po zunanjem robu obložimo zrezke z narezanimi kislimi kumaricami, med posamezne zrezke pa položimo nastrganega hrena. V sredo krožnika damo zeleno solato, na katero nakrhljamo 2 do 3 trdo kuhana jajca.

AJDOVI STRUKLJI Z OCVIKLI

Razvaljano ajdovo testo potrepiš z drobno zmletimi toplimi ocvirkami, ki si jih zmešala s pestjo krušnih drobtin, nato testo zvij, daj v moker prtčič in kuhaj pol ure v slanem kropu. Kuhane štruklje razreži, naloži na velik krožnik in jih dobro zabeli z ocvirkami. Na mizo jih daj kot samostojno jed s kislim zeljem.

Nikoli ne bomo pozabili

Iz spominov slovenske mladine na zadnjo vojno, objavljenih v knjigi: »Se pomnite, tovariši.«

»UBILI SMO TI OČETA«

Nekoč so me domobranci videli pri sosedu in eden izmed njih mi je rekel:

»Ubili smo ti očeta, pojdi ga iskat!«

Odšla sva s teto in po dveh urah iskanja sva ga našla. Ležal je pod cesto z razbito glavo in razmesarjenim truplom. Možgani so ležali vsenaokrog. Nikdar ne bom pozabil groznega pogleda na mučeno in razbito očetovo telo. Odšli smo z vozom ponj in ga pokopali na domačem pokopališču. Vsi smo hudo jokali, posebno mama kar nisimo mogli potolažiti. Tako sva ostala z malim bratcem Stankom siroti brez očeta.

Jože Lavrič, Sodražica

KRVAVA DRAGA

Bil je pust februarski dan. Snežilo je, ko sem se odpravljala, da obiščem očeta, ki je bil zaprt v Begunjah. Razen straže pred kaznilnico ni bilo nikjer človeka. Minilo je komaj nekaj ur, kar so streljali talce v Dragi. Paketov niso sprejemali, zato sem se namenila v Drago.

Se danes me strese, kadar se spomnim tistega, kar sem tam videla. Pod skalo so še vedno stali trije okrvavljeni koli, vseokrog pa mlakuže krvi, pomešane z mokrim snegom. Do jame je vodila krvava sled.

K velikemu skupnemu grobu je prišla starka. Pokleknila je na tla in začela z rokami gresti po mokri zemlji. Kmalu je izgrebla obuto nogo. Po čevlju in nogavici je spoznala — svojega sina. Prižela se je k mrtvi nogi in zatulila kot ranjena žival. Tako presunljiv je bil njen jok, da se ne da popisati. Ta bol je vpila do neba. Takrat

so prišli v Drago trije gestapovci in nekaj vojakov. Kakor hijene so se vsuli na grobove in jih razdejali. Uničili so vse, kar so ljudje prinesli — cvetje, vence in sveče. Ko so zagledali jokajočo mater, so jo hoteli s silo odtrgati od groba. Uboga žena pa se ni menila zanje. Tedaj je neusmiljeni gestapovec vzela puško ter z njenim kopitom udaril staro po glavi. Samo zaječala je in se še tesneje privila k mrtvi nogi...

Danes je vse to za nami. Toda tisti trenutki so se mi za večno vtisnili v dušo.

Iva Jereb, Kranj

»SPAVAJ, SPAVAJ, DOMOBRANCEK...«

Bilo je spomladi proti koncu aprila 1944. Cankarjeva brigada je zasedla položaje okrog Iga. Hitler in Rupnik sta prav tedaj

pozvala svoje hlapce — v vednem strahu, da ju ne bi zapustili — k novi prisegi. Vsi so se odpeljali v Ljubljano in se vrnili proti jutru pijani in navdušeni nazaj na Ig. Potem so pa od veselja zaspali in pozabili na vse nevarnosti. Po Igu so se tedaj godile čudne reči. Po cestah so sem in tja hodili partizani in se smejali čudnim stražam, ki so spale pred bunkerji. Pobrli so jim puške in nabojne. Po hišah so se zjutraj povsod bleščali napisi:

»Spavaj, spavaj, domobranček, saj te čuva partizanček.«

Smeh je odmeval povsod po vasi. Kako je bilo vse to vseč »junaškim« domobrancem, lahko vsakdo sam misli. Cankarjeva brigada pa je dobila še mnogo večji sloves.

Vera Fink, Krka pri Stični

Ludovika Kalan

Majski dežek

Padaj, majski dežek
na zeleno polje,
da v jeseni zlati
bo rodilo bolj!

Padaj, dobri dežek
na cvetoče trate,
kmetič se veselil
košnje bo bogatel!

Padaj, topli dežek
na pomladno setev,
sonček bo pomagal,
da bo dobra žetev!

PERO IZ SELJENCEV

DRAGI ROJAKI — DOPISNIKI!

To pot naj se na prvem mestu zahvalimo naši zaslužni rojakinji Jennie Troha iz Barbertona, Ohio, dalje naj se zahvalimo tudi rojaku Johnu Namre iz Malartic Quebec, Kanada, ki nam je kot naročnino za eno leto poslal 10 dolarjev, za kar mu je uprava zelo hvaležna. Zahvaljujemo se tudi rojaku Joe Rachky iz Ont. Kanade za novega naročnika, obenem pa sporočamo njegov pozdrav vsem čitateljem »Rodne grude«. Rojaku Johnu Goršku iz Springfield Illinois sporočamo, da bo njegov dopis objavljen. Tako njemu kot rojakom Sophiji in Felixu Strumblu iz Euclid Ohia se zahvaljujemo tudi rojaku Antonu Krapencu iz Chicaga, ki nam je poslal en dolar v podporo listu »Rodna gruda«.

Kot posebno zaslužnemu sotrudniku pri širjenju našega lista med rojaki naj se zahvalimo tudi rojaku Demšarju Ivanu iz Pas de Calaisa v Franciji, ki nam razpeča kar 56 izvodov »Rodne grude« vsak mesec. Upamo, da je zaželeno izvode »Rodne grude« naknadno dobil. Rojakinji Alojziji Ošterbenk sporočamo, da smo njen pozdrav sporočili Lojzu Zdravju, in prejeli naročnino. Rojakoma Andrey in Mary Bozich iz Euclid Ohia smo poslali zaželene številke »Rodne grude« in upamo, da jima je s tem ustrezno, za naročnino pa se nič ne mudi. Sporočamo jima, da izhaja »Rodna gruda« le v 10 številkah na leto. Naprošamo rojakinjo Mlekuš Terezijo iz Pas de Calaisa, Francija in rojaka Horvat Štefana iz St. Aubin Erosville Ena, Francija, naj nam javita točen naslov, ker nam je bila ena številka vrnjena.

Iz Francije so se nam oglasili še naslednji rojaki: Repovž Ana iz Tuquegnieuxa, Podobnik Franc iz Cocherena in Znidaršič Joseph iz Drancyja. Upamo, da smo vsem ustregli.

Naj se na koncu našega pisma zahvalimo še naslednjim rojakom za poslane naročnine in pozdrave: Franku Kushar iz Brooklyna, Kayton Erznožniku iz Montane, Mary Knez iz Dearborna Mich., Johanu Koprivcu iz Milwaukee, Louise A. Margon iz New Canaana, Martinu Shukle iz San Francisca, Jennie Trojer iz Palisade Colorada, Martinu Krusic iz Arma Canasasa, Bergant Jakobu iz Wajominga, Tilki Mohar iz Clinton, Indiana, Luki Setina iz Arma

Rojakinja Ivana Klančnik s hčerko Jozefino in sinovi Luisom, Adolfom in Johanom

Kansasa, Franku Strmšku iz Detroita in Teresi Hafner iz Euclid Ohia.

Rojake, katerim nismo mogli odgovoriti v tej številki »Rodne grude«, naprošamo, naj nam oprostite, ker zaradi pomanjkanja prostora ne moremo objaviti vseh zahval, pač pa se jim bomo zahvalili s pisemsko pošto.

Pozdravljamo vse čitatelje »Rodne grude« po vsem svetu!

Uprava

LA SALLE ILLINOIS

Pozdravljena »Rodna gruda«! Pozdravljeni vsi bralci v pri-ljubljeni domovini in drugod po svetu. Pozdravljeni dobri ljudje Matice! Kako lepo je videti znane obraze, zbrane okrog mizice pri Slovenski izseljen-

ski matici. V duhu sem z vami za vašo mizico. Kdo bi si mislil, da bom videla znane obraze, med njimi tajnika Alberta Švaglja in obrazek Vere, Herzoga in Dulmian Tončka. Še sedaj se spominjam, kako sem ujezila Švaglja, pa mi ni prav nič zameril, saj je vedel, kako sem vse na Matici spoštovala in cenila, zakaj čutila sem njihovo trpljenje in razumevanje v delu za nas izseljence. Kadar koli grem na kakšen miting, vzamem s seboj »Rodno grudo« ter vsakemu pokažem fotografijo vseh na Matici.

Pošiljam vam 3 dolarje za mojo naročnino, čeprav bi zadostovala samo 2, pa naj bo eden za »Rodno grudo«. Posebej vam pošiljam 2 dolarja za novo naročnico Mery Muhich iz Illinoisa.

S spoštovanjem in lepo pozdravljeni vsi na Matici!

Angela Bučar

MONROVIA, CALIF.

Ob tej priložnosti vam pošiljam naročnino za dva naročnika in to za mene in za rojakinjo Troha Millko v Franciji. Številka 6 me je zelo zanimala, posebno ko sem zagledal sliko, katere posnetek sem napravil na obisku v domovini leta 1955. To sliko vam prilagam kakor tudi sliko Zidanega mosta. To so nam lepi spomini, ki nas vabijo zopet nazaj v domovino.

Letošnja zima je pri nas zelo lepa, tudi ni nič znane megle, kar upam, da boste sporočili tudi mr. Cuznarju, ki je pri vas na obisku.

Prejmite lep pozdrav!

Rogers Stanley

SPRINGFIELD ILLINOIS

Pošiljam vam dva dolarja kot naročnino za leto 1955. Meni se »Rodna gruda« zelo dopade, posebno objavljene krasne slike iz naše lepe domovine, katere nisem videl že 50 let.

Anton Aubel

EVELETH MINN.

Ponovno vam pošiljam naročnino v vsoti dveh dolarjev za nadaljnjo naročnino »Rodne grude«. Mislim, da je naročnina potekla in upam, da mi revije niste ustavili.

Jakob Semich

LIMBURG-CHEVREMONT
HOLANDIJA

Prejel sem tri knjige kot nagrado za sodelovanje pri »Rodni grudi«, za kar se vam najlepše zahvalim kakor tudi za čestitke k nagradi. Obljubljam vam, da bom tudi v bodoče z velikim veseljem, kolikor mi bo to mogoče, nadaljeval.

Vas najpriskrbeje pozdravljam!
Anderluh Franc

DETROIT 34 MICH.

Poslal sem vam naročnino za revijo »Rodna gruda« za nazaj, ker vam dolgujem za leto 1954, in za vnaprej za leto 1955. Nakaznica je za 4 dolarje. Dobil sem vse številke in sem jih dal vezati v knjigo, ki je zelo zanimive vsebine. Četrtega septembra 1954 sem dobil dopust, pa sem to priložnost izrabil za obisk v domovino. Za pot sem potreboval samo 25 ur. To so bili moji najbolj veličastni dnevi v mojem življenju. Prijazna je naša domovina in premalo časa sem imel. Dobil sem dober vtis, veliko ste napredovali v 10 letih.

Zelim vam vse najbolje in sprejmite pozdrav iz Detroita!

Ignac Hostnik

SUDBURY, ONT. KANADA

Koledarje za to leto smo že dobili. Slovenska izseljenska matica izdaja tudi svoj časopis »Rodno grudo«, kateri gre po vseh državah, kjerkoli živijo slovenski izseljenci. Za nas je ta časopis velikega pomena, ker tako izvemo, kako živijo Slovenci v tujini, obenem pa se potrudimo, da tudi pišemo eden drugemu ter se na ta način lažje spoznavamo.

Gledal sem izseljenski koledar za leto 1955. Na strani 90 je objavljena fotografija mesta kot nagradno vprašanje. Težka uganka je to za nas stare izseljence. Dva dni zaporedoma, ko sem prišel domov z dela, sem preiščeval, katero je to mesto in končno uganil, da je Novo mesto. Če sem pravilno rešil uganko, bom deležen nagrade, ako pa nisem toliko srečen, tedaj zelim srečo drugemu

rojaku. Bil sem v Novem mestu leta 1912, ko so gradili železniško progo proti Črnomlju. Stanoval sem v Zabji vasi pri Znidaršiču, ki je bil doma iz Dobrepolja.

Kako se pa mi razumemo med seboj stari izseljenci? Mi Slovenci imamo podporno društvo »Bled«. Tudi Hrvatje in Srbi imajo svoja podporna društva. Vseh teh društvih je včlanjenih zelo malo novih izseljencev. To niso nikaka politična društva, temveč podporna.

Cestitam uredništvu »Rodne grude« in »Slovenskega izseljenskega koledarja« za leto 1955 in želim, da bi se njih želje izpolnile.

Frank Zaic

NEW YORK CITY

Prilagam ček za 77,85 dolarja, kar je za zemljevide, koledarje in za 4 naročnine na »Rodno grudo«. Najlepše pozdravljeni vsi pri Matici.

Anna Krasna

NEW YORK

Pošiljam po poštni nakaznici za mojo naročnico in za mene za »Rodno grudo« za leto 1955 4 dolarje in 1 dolar zato, ker mi ni bilo mogoče pridobiti še en ga naročnika. Vsem naročnikom po svetu želim prav srečno in veselo novo leto in vas prav priskrbeno pozdravljam.

Fred Sartori

SHEBOYGAN, WISC.

... sedaj redno prejemam revijo »Rodna gruda« in upam, da jo bom tudi v bodoče redno prejemala, samo ne vem, katerega meseca je bila naročnina poravnana. Zelo mi ugajajo slike na naslovnih strani, samo žal mi je, da nikjer ne opazim, od kod so te slike in kateri kraj predstavljajo. Številka 5 in 7 predstavljata prav gotovo Gorenjsko, morda celo bližino mojega rojstnega kraja. Prijetno me slika spominja na mladost, ko sem tudi jaz na njivah pobirala krompir in nosila v koših, v bližini Storžiča pod Grinčevcem. Tudi narodne noše zelo rada ogledujem, saj smo jih dekleta tako s ponosom nosile ob nedeljah v Senčurju, moji rojstni vasi. Res zanimiva je naša rojstna domovina, le premalo smo jo videli v mladih letih. Zato se marsikdo vrne, da kot lastovica še enkrat vidi kraj, kjer se je rodil. Slovenija je čudovito lepa in romantična dežela s slikovitimi oblikami kra-

jev in ljudmi v njih. Kje so male gorske vasice v svojem čudovito čistem zraku, s svojimi cerkvicami po hribčkih, kje so planšarice s tesno zapetimi moderčki, lepih zagorelih lic s pesmijo na ustih. Čudovite planine, globeli, polja, gozdovi in kraške jame. Res lepa je naša domovina s svojimi prirodnimi lepotami in kulturnimi središči, kot so Ljubljana, Maribor, Kranj, Jesenice itd. Slovenija ni samo bogata po svoji prirodni lepoti in po svojih kulturnih središčih, temveč je bogata tudi njeno ljudstvo zaradi svoje visoke kulturno prosvetne dejavnosti, opernih, dramskih in koncertnih prireditvah ter po svoji samopredni književnosti. Mi vsega tega nimamo dovolj. V naših malih naselbinah ni več naših prireditev, temveč le v večjih, toda to le poredkoma. Se pač staramo, mladih iz starega kraja pa ni več. Mladina tu rojena pa nima veselja do sodelovanja z nami. Veliko vlogo igrajo televizijske oddaje. Televizijski aparat ima tu skoraj vsaka hiša. Veliko se zanimajo za športne prireditve in pa za avtomobile. Mi starejši pa pogrešamo in se spominjamo domačih običajev ter ob vsaki priložnosti obujamo spomine na rodno grudo.

Prejmite lepe pozdrave in mnogo uspehov »Rodni grudi«

Mary Perme

BARBERTON, OHIO

Dragi mi! Čeprav sem tukaj rojena in sem večino svojega življenja tukaj preživela, pa mi je vse iz starega kraja tako milo in moje misli pogosto poltavajo tja. Več listov prejemam od tam, a »Rodna gruda« je prva izmed vse pošte, ki jo z zanimanjem pregledam. Kar po otročje se veselim slik od krajev in vasi, ki so mi znane. V roke vzamem daljnogled in obračam te slike ter jih ogledujem, če bom našla na njih pota in hiše, ki so mi znane, nato začnem z branjem.

Margaret Kaluža

POIZVEDBA

Fidanšek Mirko išče svojo teto Marijo Vallte, ki živi v Ameriki. Leta 1946 je stanovala v Milwaukeeju. Kdor bi kaj vedel o njej, naj to sporoči upravi »Rodne grude« ali pa na naslov: Fidovšek Milko, rue d'Viell Arras Pas de Calais, Barlin, Francija.

»Iskrena zahvala in prisrčen pozdrav!«

Dne 25. januarja se je vrnil v Buenos Aires mladi slovenski rojak-umetnik pianist Anton Soler-Biljanski, ki je lani na povabilo Jugoslavije preživel šest mesecev v domovini, kjer je po raznih jugoslovanskih mestih priredil vrsto lepo uspešnih koncertov. O svojih vtisih iz domovine poroča v buenosaireski »Novi domovini« naslednje:

»Kar moram najprej in najbolj poudariti, je prisrčnost, s katero sem bil sprejet od oblasti in prebivalstva. Prav ganljivo in močno me je presenetilo, na kako visoki stopnji kulture so danes narodi Jugoslavije in kako ljubijo svojo zemljo in domovino. Poedini, vsak na svojem mestu, dela za še boljšo bodočnost in gleda z zaupanjem in gotovostjo, kako raste ugled drage domovine v svetu in je na to ponosen.

Bil sem med Dalmatinci, ožganimi od sonca, bil v Ljubljani, Beogradu, Zagrebu, Subofici, Osijeku, Nišu itd. sprejet kot brat in to me je močno veselilo. Imel sem 17 koncertov, začel sem na festivalu v Dubrovniku 20. julija in končal 27. decembra na Glasbeni akademiji v Beogradu.

Poudarjam, da je bila argentinska glasba predmet največje pozornosti in sem jo izvajal

na vseh solističnih koncertih, kjer je bila burno aplaudirana. Na radio postajah Beograd, Zagreb, Ljubljana, Trst in Koper je bila posneta za poznejše periodične radiooddaje.

Kot pianist naj omenim, da sem večkrat bil ganjen do solz, ko sem bil v koncertnih dvoranah sprejet s takšno spontanostjo. Prav posebno moram poudariti zanimanje, ki ga imajo v Jugoslaviji za izseljence in njihovo kulturno in gospodarsko življenje in delovanje v inozemstvu.

Posebno Izseljenska matica v Ljubljani je vredna vse pozornosti, ker ona napravi za vse tiste, ki pridejo obiskat staro domovino in za tiste, ki ne morejo priti na obisk, toliko, da je vsaka hvala premajhna. Vtis, ki sem ga dobil o Slovenski izseljenski matici, je eden najlepših in najdražjih, ki sem jih prinesel iz Jugoslavije.

Ob tej priložnosti se unovič zahvaljujem vsem, ki so mi požrtvovalno pripomogli in omogočili obisk v domovini.

Iskrena zahvala in prisrčen pozdrav!

Anton Soler

ŠPORT V JUGOSLAVIJI

Jugoslovanska moška reprezentanca v vajah na orodju je nastopila 19. marca v Gräniche-
nu (Švica) in tamkaj premagala telovadno reprezentanco SATUS (Švicarska delavska telovadna organizacija) s 331.65 : 329.90 točke. Isti dan je jugoslovanska ženska telovadna B-representanca v Luzernu porazila žensko vrsto SATUS s 183.50 : 176.25 točke.

Sredi marca je bil na Dunaju kegljaški dvoboj med reprezentancama Avstrije in Jugoslavije. Pri ženskah so zmagale Avstrijke z 2509 : 2287 podrtimi keglji, dočim so bili pri moških uspešni Jugoslovani (5041 : 5029).

Od 25. do 27. marca je bilo v Kranjski gori državno smučarsko prvenstvo v alpskih disciplinah. Nastopilo je nad 100 najboljših smučarjev iz Slovenije, Hrvaške, Srbije, Bosne in Makedonije. Pri članih je pobral vsa prva mesta (v smuku, slalomu, veleslalomu in alpski kombinaciji) znani mednarodni tekmovalci Mulej Tinček, ki je dokazal, da še vedno spada med elito evropskih alpskih smučarjev.

Mulej pa je teden dni pred državnim prvenstvom požel še en pomemben uspeh. Dne 19. in 20. marca je bilo na Šar planini

v Makedoniji tradicionalno mednarodno tekmovanje v smuku in veleslalomu. Na startu so se zbrali izvrstni predstavniki Jugoslavije, Nemčije, Francije in Avstrije. V ostri mednarodni

Tine Mulej, najboljši jugoslovanski alpski smučar

konkurenci (37 tekmovalcev) je Jugoslovan Mulej osvojil prvo mesto v kombinaciji (1. v veleslalomu in 3. v smuku) ter si na ta način že tretjič priboril »šarplaninski pokal«. Med odličnimi inozemci sta nastopila tudi svetovno znana Avstrijca Hillbrand in Zauner, od katerih spada prvi med vodilno desetorico alpskih smučarjev Evrope.

Dne 28. in 29. maja bo v Celju velik pokrajinski zlet telovadne organizacije »Partizan«,

dva tedna kasneje (11. in 12. junija) pa bo prav takšen zlet v Kopru. Za oba telovadna zleta vlada že danes po vseh krajih Slovenije veliko zanimanje in pričakujejo, da bo na obeh zletih sodelovalo čez 15.000 telovadnih članov. Članstvo telovadne organizacije »Partizan« je z velikim zadovoljstvom sprejelo novico, da je pokroviteljstvo nad zletom v Kopru prevzel predsednik Izvršnega sveta LRS Boris Kraigher, pokroviteljstvo nad zletom v Celju pa član Izvršnega sveta FLRJ Leskošek Franc-Luka.

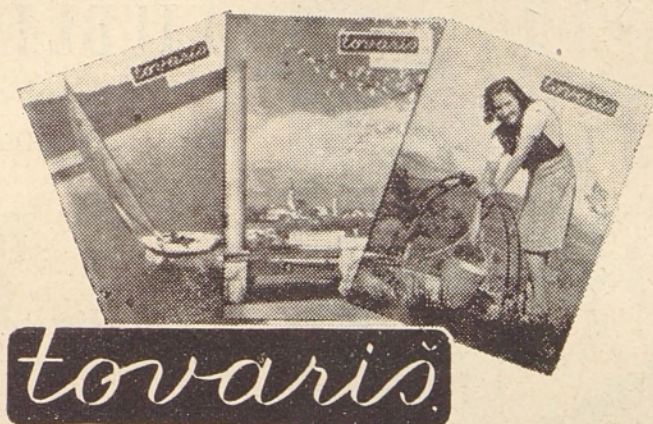
Velik uspeh Dolinarja

Znani jugoslovanski namiznoteniški igralec Žarko Dolinar, ki stalno prebiva v Zagrebu in je tamkaj zaposlen kot profesor na veterinarski fakulteti zagrebške univerze, po očetu pa je slovenskega porekla, je 2. aprila dosegel v Londonu blesteč uspeh, enega največjih uspehov v svoji dosedanji karieri. Na mednarodnem prvenstvu Anglije v namiznem tenisu je med člani osvojil prvo mesto. Med drugimi je z lahkoto porazil Francoza Rotthoofa (3:0) in Angleža Leacha s 3:2. Poudariti je treba, da je bil Leach doslej že dvakrat svetovni prvak.

Najlepše pozdrave iz domovine v sliki in besedi

prinaša ilustrirana revija

ki izhaja v Ljubljani enkrat tedensko

Ilustrirana revija »Tovariš« seznaja svoje bralce z najnovejšimi dogodki iz celega sveta in z domačimi novicami. V sleherni številki so na priljubljenih straneh v bakrotisku zanimive fotoreportaže, privlačne ilustracije in lepe reprodukcije umetniških podob.

Prav tako pester je besedni del revije »Tovariš«, ki bralcem posreduje aktualne politične razglede, posebne dopise od vsepovsod, reportaže o gradnji naše domovine, roman v nadaljevanjih, filmske novosti, posebno modno stran in kotiček za večerno razvedrilo.

Naročila lahko pošljete na upravo revije Tomšičeva št. 7/1, Ljubljana, Jugoslavija. Letna naročnina je 5 dolarjev. Kolikor želite plačati v drugi valuti, naj vam služi za osnovo dolar.

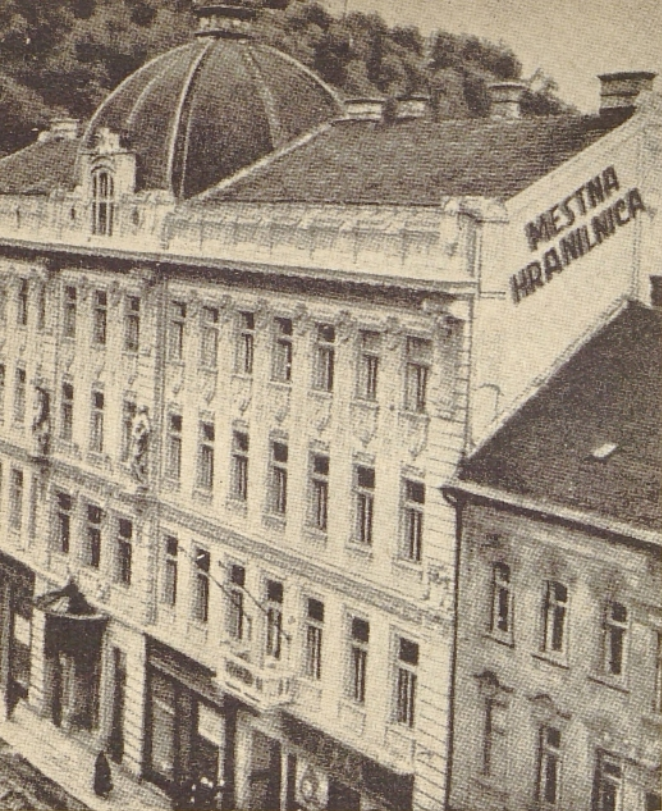
BREZ DVOMA JE MED NAŠIMI IZSELJENCI V ZAMEJSTVU
IN NASO DOMOVINO NAJTOPLEJSA VEZ.

ILUSTRIRANA REVIIJA

tovariš

KI PRINAŠA V SLIKI IN BESEDI NAJLEPŠE POZDRAVE IZ DOMOVINE

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

Našim rojakom

Pod gradom, ki krasi Ljubljano, stoji poslopje Mestne hranilnice. Le kdo se ne spomni tega velikega denarnega zavoda, s katerim je tako tesno povezano gospodarstvo in razvoj Ljubljane. Ni samo Ljubljana tisto mesto, katere prebivalci so vlagali svoje prihranke. Vpliv Mestne hranilnice je segal po vsej Sloveniji.

Misel za ustanovitev hranilnice je obstajala že prej, vendar zaradi različnih vzrokov ni bila uresničena pred letom 1889. Tega leta je bil ustanovljen ta denarni zavod. Prestal je vse težkoče gospodarskega življenja I. in II. svetovne vojne.

Po končani II. svetovni vojni in po izvršeni obnovi ter stabilizaciji gospodarstva je v letu 1952 zopet začela redno poslovati.

Njen namen je, da zbira vloge in daje posojila ter s solidnim poslovanjem zagotovi vlagatelju, da vedno in v vsakem času lahko dvigne denar.

Zato izvršuje hranilnica več poslov:

- sprejema hranilne vloge, ki jih obrestuje s 5% na leto. Te vloge pa na zahtevo vlagatelja takoj izplača. Tajnost hranilnih vlog je zagotovljena;
- odpira tekoče račune delavcev in nameščencev, ki jih obrestuje s 3% na leto;
- zbira vloge turistične hranilne službe;
- daje posojila vseh vrst.

Kako veliko zaupanje uživa med delovnim ljudstvom ta zavod, je razvidno iz tega, da so hranilne vloge samo v prvem tromesečju letošnjega leta narasle za nad 200 milijonov dinarjev.

Da bi mogli tudi naši rojaki v zamejstvu vlagati svoje prihranke v tem zavodu, pripravljamo posebno službo, ki bi nudila vse ugodnosti hranilniškega poslovanja. Kako bo to izvršila, pa vam bomo poročali v eni izmed naslednjih števil *»Rodne grude«*.

Vsekako želimo Mestni hranilnici, da bi svoje delo nadaljevala kot doslej, ker le takšnemu zavodu more vlagatelj zaupati svoje prihranke.

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

ŽELEZARNA RAVNE

TOVARNA PLEMENITIH JEKEL

RAVNE NA KOROŠKEM

SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

Telegram: Železarna Ravne na Koroškem, teleprinter: 03-314
Telefon: Ravne na Koroškem 1 in 2, vagonške pošiljke: Železarna Ravne,
tovarna postaja: Prevalje, bančni račun: NB Prevalje, tek. račun 6471-T-1

NAŠE KVALITETE:

Nad 100 kvalitet SM in elektro-jekla. Legirana konstrukcijska jekla za cementiranje in poboljšanje, jekla za ventile, peresna jekla, jekla za kroglične ležaje, jekla za parne turbine in legirana jekla vseh vrst. Visoko legirana orodna jekla za utope in brzorezna jekla. Specialna jekla — odporna proti obrabi, proti žganju, proti rjavenju, toplotno odporna jekla ter jekla z visokim električnim uporom.

Zahtevajte naše prospekte in katalog ter bližje informacije za ustreženje vašim potrebam

organizira izlete-potovanja po
Jugoslaviji in v inozemstvo, nudi vse
vrste informacij, menja valute, devize,

POTOVALNI URAD

**TURIST
B I R O**

rezervira sobe v hotelih in prostore
na potovanju, prodaja vozne karte
za vlak, parnik, avion in avtobuse,

LJUBLJANA
Miklošičeva cesta 17

Telefon: 30-645, 30-647

TURIST BIRO TURIST BIRO TURIST BIRO TURIST BIRO TURIST BIRO

TURIST BIRO TURIST BIRO TURIST BIRO

posreduje nabavo potnih listov in viz,
prav tako podaljšanje istih itd.

TURIST BIRO

Za vsako potovanje se vedno
posvetujte in zahtevajte usluge
TURIST BIRO-ja
Ljubljana, Miklošičeva cesta 17
Slovenija - Jugoslavija

*Gorenjska
tovarna čokolade*

LESCE PRI BLEDU

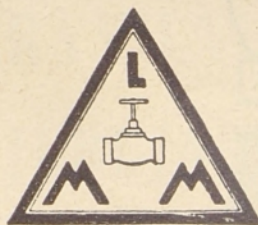
Zelezniška postaja LESCE-BLED

Telefon 052-333

*KOT DARILO IN OKREPČILO
ZA VSAKOGAR IN OB VSAKI
PRILOŽNOSTI JE NAJBOLJŠA
ČOKOLADA*

GORENSJKE TOVARNE
ČOKOLADE

LESCE pri Bledu

MARIBORSKA LIVARNA

MARIBOR

Heroja Jevtića št. 11

TELEFON ST. 24-13, 25-12

NAŠI PROIZVODI:

Vlečena medenina, odlitki barvnih kovin,
gradbeno okovje, vodovodne, parne, sanitarne
in vinogradniške armature, kopalne peči,
gibljive cevi, razni odpreski in kovanci

Železnice povezujejo najlepše turistične centre v Sloveniji in ob Jadranu med seboj in nudijo potovanje z dobrimi zvezami na mednarodne vlake; potovanje z motornimi vlaki in vlaki na elektrificiranih progah

Direktni vozovi v mednarodnih vlakih:

JUGOSLAVIJA EKSPRES:

Belgija, Nizozemska, Zahodna
Nemčija, Švica, Avstrija-Rijeka

ADRIA EKSPRES:

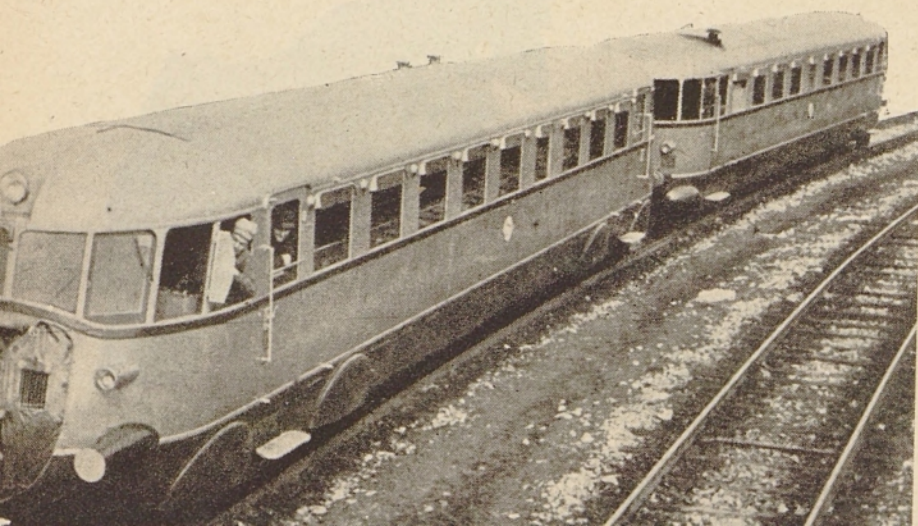
Kopenhagen-Split

STEIERMARK EKSPRES:

Aachen-Split

HOLLIDAY EKSPRES:

Ostende-Rijeka

RAZSTAVIŠČE

GOSPODARSKO

prireja v letu 1955 naslednje razstave mednarodnega značaja:

4. -13. VI.

I. MEDNARODNO RAZSTAVO PREDELAVE IN UPORABE LESA

2. -24. VII.

I. TURISTIČNO RAZSTAVO

6. -15. VIII.

I. MEDNARODNO RAZSTAVO EMBALAŽE

3. -11. IX.

I. MEDNARODNO RAZSTAVO VIN

24. IX -9. X.

I. OBRTNIŠKI VELESEJEM

23. -30. X.

I. JUGOSLOVANSKO RAZSTAVO USNJARSTVA
Z MEDNARODNO UDELEŽBO

19. -30. XI.

II. MEDNARODNO RAZSTAVO RADIA IN TELEKOMUNIKACIJ

LJUBLJANA, TITOVA 50

Podrobnejše informacije daje

„GOSPODARSKO RAZSTAVIŠČE“, Ljubljana, Titova 50

Telegram: Razstavišče Ljubljana

Telefon 31-321 do 31-324

RADIO SLOVENIJA

Ljubljana, Tavčarjeva 17
JUGOSLAVIJA

RADIO SLOVENIJA RADIO SLOVENIJA RADIO SLOVENIJA RADIO SLOVENIJA RADIO SLOVENIJA RADIO SLOVENIJA RADIO SLOVENIJA

čestita vsem rojakom=slovenskim
izseljencem za največji
praznik delovnega ljudstva
vsega sveta — 1. maj!

RADIO SLOVENIJA

PUTNIK SLOVENIJA

potovalni urad

LJUBLJANA ■ TITOVA 4
JUGOSLAVIJA

Rojaki,

*ko prihajate na obisk v staro domovino,
se udeležujte naših avtobusnih krožnih potovanj
po Sloveniji in Jugoslaviji, ki jih
prirejamo za vas!*